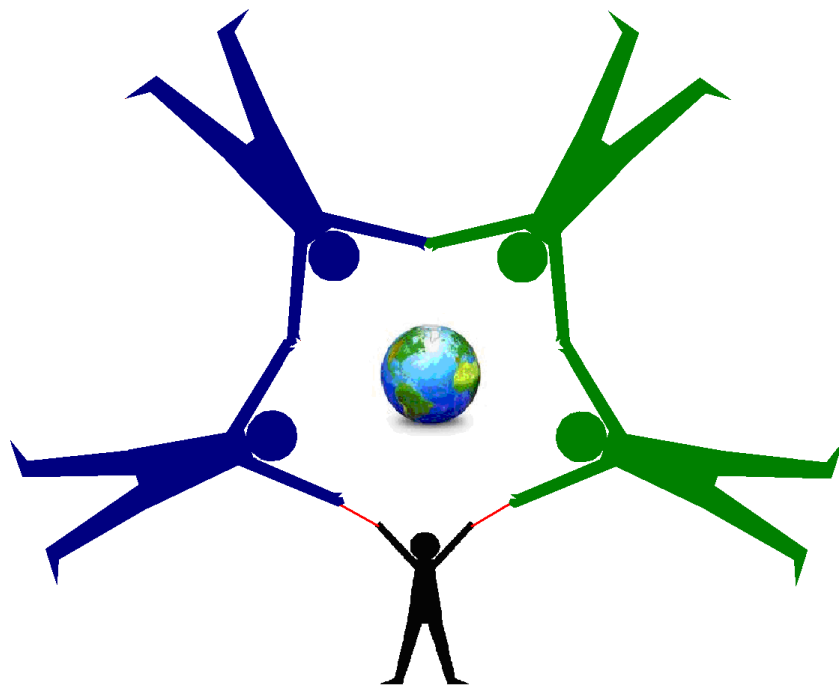

Internationale pleegzorg en het belang van het kind

*Carlijn van Haaren
Breda, augustus 2008*

*Internationale pleegzorg
en het belang van het kind*

*Carlijn van Haaren
Breda, augustus 2008*

Naam: Carlijn van Haaren
Titel scriptie: Internationale pleegzorg en het belang van het kind
Administratienummer: s 439065
Plaats en datum: Breda, augustus 2008
Universiteit: Universiteit van Tilburg
Opleiding: Nederlands recht
Accent: privaatrecht
Leden examencommissie: prof. mr. P. Vlaardingerbroek
mr. J.A.E. van Raak-Kuiper

Voorwoord

Al sinds het tweede collegejaar (2003/2004) van de opleiding HBO-Rechten, die ik in 2006 heb afgerond, ben ik geboeid door het personen- en familierecht. Door het betoog dat ik destijds schreef om een fictieve rechter ervan te overtuigen dat mijn cliënt zijn kinderen weer zou mogen zien, werd mij duidelijk hoe fascinerend dit rechtsgebied is. Het was voor mij dan ook meteen helder dat ik mijn masterscriptie aan de Universiteit van Tilburg over een onderwerp binnen het personen- en familierecht wilde schrijven.

Met veel plezier heb ik me de afgelopen maanden dan ook verdiept in de internationale pleegzorg. Het is een onderwerp dat, onterecht, veel te weinig aandacht krijgt in de (juridische) literatuur. Met deze scriptie is een eerste stap gezet in de goede richting.

Internationale pleegzorg is een onderwerp dat erg actueel is. Steeds vaker worden er vragen gesteld over de vanzelfsprekendheid van de vorm van adoptie zoals we die in Nederland kennen. Deze scriptie is uiteraard niet bedoeld om adoptie in een negatief daglicht te zetten. Ik weet uit ervaringen van kennissen uit mijn persoonlijke omgeving dat adoptie veel vreugde en geluk kan brengen aan zowel de adoptiefouders als het adoptiefkind. Helaas geldt dat niet voor iedereen. Met deze scriptie wil ik laten zien dat er ook andere mogelijkheden zijn om een kind, afkomstig uit het buitenland, te helpen.

Deze gelegenheid wil ik graag gebruiken om mr. prof. P. Vlaardingerbroek bedanken voor zijn begeleiding, feedback en ondersteuning bij het schrijven van mijn scriptie. Tevens wil ik mijn dank uitspreken aan het tweede lid van de examencommissie, mevr. mr. J.A.E. van Raak-Kuijper, voor de tijd die zij heeft willen vrijmaken. Zonder namen te noemen wil ik daarnaast iedereen bedanken die een rol heeft gespeeld bij de totstandkoming van deze scriptie. Tot slot wil ik iedereen uit mijn privé omgeving bedanken die mij bij het schrijven van deze scriptie heeft gesteund: Miquel, mijn ouders en Bas, vrienden, familie en collega's.

Carlijn van Haaren

Augustus 2008

Inhoudsopgave

	Pagina
<u>1 Inleiding</u>	<u>1</u>
1.1 De keuze van het onderwerp	1
1.2 Onderzoeksmethodiek	1
1.3 Probleemstelling	2
1.4 Doelstelling	3
1.5 Centrale vraagstelling en deelvragen	3
1.6 Leeswijzer	4
<u>2 Vormen van alternatieve gezinsverbanden</u>	<u>5</u>
2.1 Inleiding	5
2.2 Pleegzorg	5
2.2.1 Vormen van pleegzorg	6
2.2.2 Internationale pleegzorg	6
2.3 Adoptie	7
2.3.1 Het doel van adoptie	7
2.3.2 Sterke en zwakke adopties	8
2.3.3 Enkele rechtsgevolgen van sterke adoptie	10
2.3.4 Herroeping van adoptie	11
2.3.5 Interlandelijke adoptie	12
2.3.6 Adoptie van een pleegkind	13
2.4 Kafala	15
2.5 Conclusie	16
<u>3 (Inter)nationale wetgeving over internationale pleegzorg</u>	<u>17</u>
3.1 Inleiding	17
3.2 Nederlandse wetgeving	17
3.3 Internationale verdragen	17
3.3.1 VN-Verklaring	18
3.3.2 IVRK	18
3.3.3 EVRM, recht op family life	19
3.3.4 Haags Kinderbeschermingsverdrag en Brussel II-bis	21
3.4 Het pleegkind en de vreemdelingenwetgeving	22
3.4.1 Definities	22
3.4.2 Opneming van een buitenlands pleegkind	23
3.4.3 Verblijfsvergunning voor het internationale pleegkind	23
3.4.4 Nederlandse nationaliteit	24
3.5 Conclusie	25
<u>4 Gezag over het internationale pleegkind</u>	<u>26</u>
4.1 Inleiding	26
4.2 Pleegoudervoogdij	26
4.2.1 Gezamenlijke voogdij	27
4.2.2 Gezag bij internationale pleegzorg	28
4.2.3. Mogelijke modellen voor gezag over het internationale pleegkind	29
4.3 Blokkaderecht	30
4.4. Conclusie	31

<u>5</u>	<u>Dagelijkse opvoeding en verzorging van het pleegkind</u>	<u>32</u>
5.1	Inleiding	32
5.2	Levensbeschouwing van het pleegkind en zijn ouders	32
5.3	Het recht op onderwijs van het pleegkind	33
5.4	Medische zorg voor het pleegkind	34
5.5	Het naamrecht van het pleegkind	36
5.6	Overlijden van het pleegkind	36
5.7	Conclusie	37
<u>6</u>	<u>Het recht op en het belang van omgang tussen het pleegkind en zijn ouders</u>	<u>38</u>
6.1	Inleiding	38
6.2	Status- en afstammingsvoorlichting over het pleegkind	38
6.2.1	Rechtsbronnen van het status- en afstammingsrecht	38
6.2.2	Het belang van status- en afstammingsinformatie	39
6.2.3	Het behoud van de band tussen het kind en zijn biologische familie	40
6.3	Loyaliteit en hechting van een pleegkind	41
6.4	Het recht op omgang tussen een pleegkind en zijn ouders	43
6.5	Conclusie	45
<u>7</u>	<u>Conclusie en aanbevelingen</u>	<u>46</u>
7.1	Inleiding	46
7.2	Conclusies	46
7.3	Aanbevelingen	47
	<u>Literatuurlijst</u>	<u>52</u>

1 Inleiding

1.1 De keuze van het onderwerp

Zoals ik in het voorwoord heb beschreven, was de keuze om mijn scriptie binnen het personen- en familierecht te schrijven, snel gemaakt. Zoals velen, bleek later. Het was dan ook niet makkelijk om een onderwerp te vinden dat geschikt was om mijn scriptie aan te wijden. De onderwerpen die ik in eerste instantie interessant vond, bleken allen niet vernieuwend genoeg. Mijn begeleider, prof. mr. P. Vlaardingebroek (hierna: Vlaardingebroek), wees mij op het onderwerp adoptie. Ik ben mij in dit onderwerp gaan verdiepen en las in het boek *Adoptierecht*¹: “behalve te onderzoeken of de huidige rechtsgevolgen van de adoptie kunnen worden gewijzigd, is het eveneens gewenst dat er onderzoek plaatsvindt naar de positie van de internationale pleegzorg. Het is opvallend dat daaraan buitengewoon weinig aandacht is besteed in onderzoek en literatuur.”² Hoewel dit onderwerp mij aansprak, schrok die laatste zin mij wel af. Vlaardingebroek stimuleerde mij om toch voor dit onderwerp te kiezen. En daarmee was het onderwerp ‘geboren’.

1.2 Onderzoeksmethodiek

Aangezien de geciteerde passage uit het boek van Van Der Linden in eerste instantie het enige was dat ik over internationale pleegzorg kon vinden en ik uiteraard meer informatie nodig had, heb ik allereerst contact opgenomen met de IFCO (International Foster Care Organisation). Mevr. B. Van Sloten, zij was tot en met 31 december 2007 directeur van de IFCO, was zo vriendelijk om mij bij haar thuis te ontvangen zodat ik haar vragen kon stellen. Na een zeer vruchtbaar gesprek van twee uur had ik voldoende informatie om bronnen te gaan zoeken. Dat bleek geen makkelijke opgave. Aangezien er met mij meerdere studenten bezig waren met hun scriptie binnen het personen- en familierecht, was de beperkte literatuur over pleegzorg, adoptie en jeugdrecht vaak uitgeleend in de bibliotheek van de Universiteit van Tilburg. Dit probleem heb ik opgelost door andere bibliotheken te bezoeken en daar de boeken te lenen. Daarnaast heb ik gezocht naar relevante tijdschriftartikelen, rapporten en websites. Hierdoor is het me toch gelukt om voldoende informatie te vinden om de scriptie te kunnen schrijven.

Naast het raadplegen van bronnen heb ik, na bovengenoemd eerste gesprek, nog enkele malen contact opgenomen met mevr. Van Sloten en haar enkele vragen gesteld. Daarnaast heb ik telefonisch contact gehad met mr. E. Haffmans, hoofd juridische zaken van de Raad voor de Kinderbescherming. Gedurende dit telefoongesprek heeft hij mij, naar aanleiding van enkele vragen die ik per e-mail had gesteld, informatie verschaft over internationale pleegzorg.

¹ A.P. van der Linden, *Adoptierecht*, Den Haag: SDU uitgevers bv 2006.

² Van der Linden 2006, p. 89.

De dataverzamelmethode die voor de scriptie is gebruikt is voornamelijk deskresearch. Er is gebruik gemaakt van de meest recente literatuur, waarbij ik een periode van vijf jaar als criterium heb gehanteerd. Ik heb voornamelijk gebruik gemaakt van boeken, rapporten en tijdschriftartikelen. Daarnaast is gebruik gemaakt van jurisprudentie en wetteksten. Een beperkte hoeveelheid informatie die ik voor het schrijven van deze scriptie heb gebruikt is afkomstig van het internet. De betrouwbaarheid van die bronnen is gewaarborgd doordat ik heb gecontroleerd wanneer de website voor het laatst is geüpdate en wie de tekst heeft geschreven.

Ik heb in eerste instantie gezocht naar boeken en tijdschriftartikelen over internationale pleegzorg. Ik heb daarbij gezocht met de trefwoorden *internationaal* en *pleegzorg*. Hiermee vond ik niet veel bruikbare treffers. Vervolgens ben ik gaan zoeken op combinaties van de trefwoorden *adoptie*, *zwak*, *sterk* en *interlandelijk*, omdat zwakke adoptie lijkt op internationale pleegzorg. Daarnaast heeft het boek van Van Der Linden ook adoptie als onderwerp, dus ik hoopte in andere literatuur over adoptie ook informatie over internationale pleegzorg te vinden. Met die trefwoorden vond ik bruikbare bronnen over adoptie. Ik merkte dat in enkele bronnen over adoptie inderdaad werd verwezen naar literatuur over pleegzorg. Die zocht ik vervolgens ook op. Verder heb ik gezocht op de trefwoorden *hechting*, *afstammingsinformatie*, *kafala*, *jeugdbescherming*, zowel als enkel trefwoord als in combinatie met *adoptie* en *pleegzorg*. Bij het beoordelen van de betrouwbaarheid van de bronnen heb ik vooral gekeken van wie en uit welk jaar de bron afkomstig was. Het criterium dat ik bij de auteur heb gebruikt, is of hij in het bezit was van een titel. Ook heb ik gekeken of de auteur nog een andere functie had, bijvoorbeeld (juridisch) hoogleraar of rechter. Ik heb zo veel mogelijk recente bronnen (vanaf 2003) gebruikt. Indien er in de literatuur werd verwezen naar een oudere bron waarvan ik dacht dat die bruikbaar was, dan heb ik die bron alsnog geraadpleegd.

1.3 Probleemstelling

Kinderen hebben in de eerste plaats recht op de verzorging en opvoeding door hun ouders op grond van art. 8 EVRM en art. 7 IVRK. Als dat niet mogelijk is, hebben kinderen er recht op dat familie de opvoeding en verzorging van de kinderen op zich neemt. Indien dat ook niet mogelijk is, moet er naar een gezinsvervangende oplossing worden gezocht in het land waarin het kind is geboren.³ Alleen in het uiterste geval kan gedacht worden aan interlandelijke adoptie of internationale pleegzorg.⁴

Adoptie heeft als rechtsgevolg dat de banden met de biologische ouders en het land van herkomst juridisch worden doorgesneden. Uit televisieprogramma's als *Spoorloos* (KRO) blijkt dat veel adoptiefkinderen de drang hebben om op zoek te gaan naar hun natuurlijke ouders

³ Van der Linden 2006, p. 89.

⁴ Van der Linden 2006, p. 90.

en biologische achtergrond. Daarnaast kampen veel adoptiefkinderen met vragen als: waarom ben ik afgestaan? En: vonden mijn ouders mij niet de moeite waard?⁵ Hieruit rijst de vraag of het wel in het belang is van het kind om een kind te adopteren en uit zijn oorspronkelijke milieu te halen. Een tweede belangrijke vraag kan men direct daarna stellen: waar hoort het accent te liggen; op het bieden van een veilige plaats voor het kind waar het de beste kansen heeft voor goede verzorging en opvoeding, of op het vestigen van een nieuwe afstammingsrelatie?⁶ Als 'het bieden van een veilige plaats voor het kind' voorop staat, dan kan internationale pleegzorg een optie zijn.

'Het belang van het kind' is een veelgebruikte term in het personen- en familierecht dat lastig is te definiëren. In 1989 hebben Heiner en Bartels de volgende definitie aan 'het belang van het kind' gegeven: "het belang van zijn ontwikkeling, van in de gegeven omstandigheden zo gunstig mogelijke ontwikkelingskansen, van in de gegeven omstandigheden zo gunstig mogelijke condities voor die ontwikkeling". Als optimale ontwikkelingscondities noemen zij: "adequate verzorging; een veilige fysieke omgeving; continuïteit en stabiliteit, interesse, respect; geborgenheid; steun en begrip; een ondersteunende flexibele structuur; veiligheid; adequate voorbeelden; omgang met leeftijdgenoten en contact over en met het eigen verleden."⁷ In 2006 bleek deze definitie nog steeds bruikbaar als het gaat om de ontwikkeling en de ontwikkelingskansen van een kind.⁸

1.4 Doelstelling

Door middel van literatuuronderzoek wil ik onderzoeken of internationale pleegzorg een zinvol alternatief is voor adoptie, omdat ik wil weten of internationale pleegzorg een kindbeschermingsmaatregel is dat meer in het belang is van het kind dan adoptie.

1.5 Centrale vraagstelling en deelvragen

De centrale vraagstelling van deze scriptie luidt: is internationale pleegzorg een zinvol alternatief voor interlandelijke adoptie, gelet op het belang van het kind?

Bij deze centrale vraagstelling zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- Welke (internationale) wetgeving is er op internationale pleegzorg van toepassing?
- Hebben de pleegouders gezag over het internationale pleegkind?
- Spelen er juridische en praktische problemen bij de opvoeding en verzorging van het internationale pleegkind? Zo ja, welke?
- Hebben de ouders en het kind recht op informatie en op omgang met elkaar?

⁵ Van der Linden 2006, p. 87.

⁶ Van der Linden 2006, p. 84.

⁷ Waanders 2006a, p. 9.

⁸ Waanders 2006a, p. 6.

1.6 Leeswijzer

In deze scriptie kunt u om te beginnen lezen welke vormen van alternatieve gezinsverbanden er worden onderscheiden (hoofdstuk 2). Vervolgens wordt uiteengezet welke (internationale) wetgeving op internationale pleegzorg van toepassing is (hoofdstuk 3), waarna u het hoofdstuk vindt dat het gezag over een internationaal pleegkind behandelt (hoofdstuk 4). Hierna volgen de hoofdstukken over de opvoeding en verzorging van het internationale pleegkind (hoofdstuk 5) en over het recht op en het belang van omgang tussen het pleegkind en zijn ouders (hoofdstuk 6). Tot slot vindt u de conclusie, aanbevelingen (hoofdstuk 7) en de literatuurlijst.

In verband met de leesbaarheid wordt in deze scriptie 'hij' geschreven, waar 'hij/zij' wordt bedoeld. Met het woord 'kind' wordt in deze scriptie een minderjarig kind bedoeld.

2 Vormen van alternatieve gezinsverbanden

2.1 Inleiding

Kinderen hebben in de eerste plaats recht op de verzorging en opvoeding door hun ouders op grond van art. 7 IVRK en art. 8 EVRM. Als dat niet mogelijk is, hebben kinderen er recht op dat familie de opvoeding en verzorging van de kinderen op zich neemt. Indien dat ook niet mogelijk is, moet er naar een gezinsvervangende oplossing worden gezocht in het land waarin het kind is geboren.⁹ Alleen in het uiterste geval kan gedacht worden aan internationale adoptie, internationale pleegzorg¹⁰, kafala of plaatsing in een tehuis. Dit wordt ook wel het subsidiariteitsbeginsel genoemd. De voorkeur wordt daarbij gegeven aan een alternatief gezinsverband, zoals bij pleegzorg, kafala en adoptie, omdat in een residentiële setting de individuele aandacht ontbreekt die kinderen nodig hebben.¹¹ In dit hoofdstuk zullen dan ook alleen pleegzorg (paragraaf 2.2), adoptie (paragraaf 2.3) en kafala (paragraaf 2.3) worden besproken.

2.2 Pleegzorg

De vorm van hulpverlening waarbij begeleiding van minderjarige pleegkinderen, pleegouders en ouders gewaarborgd is, noemt men pleegzorg.¹² De pleegouders hebben in beginsel geen gezag over het pleegkind dat zij opvoeden. Volgens Punselie¹³ is pleegzorg in brede zin als volgt te definiëren: “het voor korte tijd in een gezin verzorgen en opvoeden van het kind van andere ouders.”¹⁴ Uit deze definitie blijkt dat pleegzorg tijdelijk behoort te zijn. ‘Tijdelijk’ is echter niet hetzelfde als ‘voor korte tijd’. De plaatsing is bedoeld voor de duur dat de problemen die het wonen bij de oorspronkelijke familie belemmeren.¹⁵ Het voordeel van pleegzorg is dat de ouders het gezag over hun kind behouden en contact blijft bestaan tussen de ouders en het kind, ook al groeit het kind in een ander gezin op. Onder een pleegkind wordt verstaan: “een pleegkind in de zin van de wet is thans ofwel een minderjarige, die bij anderen dan zijn ouders, voogd of bloed- en aanverwanten tot en met de derde graad wordt verzorgd of opgevoegd, ofwel een door aspirant-adoptiefouders opgenomen buitenlands kind als bedoeld in de Wet opnemning buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka).¹⁶

⁹ Van der Linden 2006, p. 89.

¹⁰ Van der Linden 2006, p. 90.

¹¹ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 33.

¹² Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra 2005, p. 225.

¹³ Auteur van het boek: E.C.C. Punselie, *Voor een pleegkind met recht een toekomst. Een studie naar de (rechts)positie van (pleeg)ouders en (pleeg)kinderen in geval van langdurige uithuisplaatsing*, Deventer: Kluwer 2006.

¹⁴ Punselie 2006, p. 23.

¹⁵ Punselie 2006, p. 23.

¹⁶ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 38.

Als ouders niet (meer) voor hun minderjarige kinderen kunnen zorgen, dan wordt als vervanging voor die ouderlijke zorg bij voorkeur gezocht naar een (goed) pleeggezin.¹⁷ Gedurende de pleegzorg is de feitelijke verzorging en opvoeding van het kind in handen van de pleegouders¹⁸, maar de banden tussen de biologische ouders en het kind worden niet doorgesneden.¹⁹ De band met de biologische ouders en het land van herkomst blijft dus bestaan. Dit komt overeen met het uitgangspunt van art. 8 EVRM dat kinderen zo min mogelijk moeten worden belemmerd in de toegang tot hun biologische ouders.²⁰

2.1.1 Vormen van pleegzorg

Er worden in de Nederlandse wetgeving verschillende vormen van pleeggezinnen onderscheiden: opvanggezinnen, kostgezinnen, therapeutische pleeggezinnen, weekend- en vakantiegezinnen en pleeggezinnen gericht op volledige verzorging en opvoeding.²¹ In deze scriptie zal ik mij richten op de laatst genoemde vorm van pleegzorg. In deze gezinnen neemt het kind een plaats in die te vergelijken is met die van het eigen kind van de pleegouders, waarbij het kind contacten onderhoudt met zijn ouders.²²

Een tweede onderscheid dat wordt gemaakt is informele pleegzorg en justitiële plaatsing. Onder justitiële pleegzorg wordt pleegzorg in het kader van een ondertoezichtstelling of een plaatsing waarbij sprake is van een Bureau jeugdzorg tot voogd verstaan.²³ Het ouderlijk gezag van de ouders wordt in dat geval beperkt of ontnomen, zodat de ouders het kind niet meer eigenhandig uit het pleeggezin kunnen wegnemen. Onder justitiële plaatsing kan ook plaatsing in een vrijwillig kader vallen. In dat geval komen de ouders samen met de hulpverleningsinstellingen tot het besluit dat het beter voor het kind is om (tijdelijk) ergens anders te wonen.²⁴ In deze scriptie zal ik mij richten op de informele pleegzorg. Op deze vorm van pleegzorg is in Nederland de Pleegkinderenwet van toepassing. Bij informele pleegzorg laten de ouders de zorg van hun kinderen (tijdelijk) aan anderen over.²⁵

2.1.2 Internationale pleegzorg

Adoptie heeft als rechtsgevolg dat de banden met de biologische ouders en het land van herkomst juridisch worden doorgesneden. Uit onderzoek van onder andere Hoksbergen e.a. (1988) is echter gebleken dat veel geadopteerden de drang hebben om op zoek te gaan naar hun natuurlijke ouders en biologische achtergrond. Daarnaast kampen veel adoptiefkinderen met vragen als: "waarom ben ik afgestaan?"

¹⁷ Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra 2005, p. 265.

¹⁸ Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra 2005, p. 226.

¹⁹ Van der Linden 2006, p. 88.

²⁰ Van der Linden 2006, p. 86.

²¹ Van der Linden 2006, p. 227 en p. 228.

²² Van der Linden 2006, p. 227.

²³ Punselie 2006, p. p. 29

²⁴ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 35 en 36.

²⁵ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 37.

En: “vonden mijn ouders mij niet de moeite waard?”²⁶ In plaats van adoptie zou men ook kunnen kiezen voor internationale pleegzorg. Het is immers de vraag of het wel in het belang is van het kind om hem te adopteren en uit zijn oorspronkelijke milieu te halen. Een tweede belangrijke vraag kan men direct daarna stellen: waar hoort het accent te liggen; op het bieden van een veilige plaats voor het kind waar het de beste kansen heeft voor goede verzorging en opvoeding, of op het vestigen van een nieuwe afstammingsrelatie?²⁷ Als ‘het bieden van een veilige plaats voor het kind’ voorop staat, dan kan internationale pleegzorg een mogelijkheid zijn. Want, zo zei Vlaardingebroek in 2006: “Pleegouderschap is vanuit de oorspronkelijke vraag om bescherming van een kind een veel meer voor de hand liggende oplossing dan adoptie-ouderschap”.²⁸

2.3 Adoptie

Men kan op verschillende manieren juridisch ouder van een kind worden. Een van die manieren is adoptie (art. 1:198 juncto art. 1:199 sub e BW). Door adoptie houdt de familierechtelijke betrekking tussen het geadopteerde kind en diens oorspronkelijke bloed- en aanverwanten op te bestaan (art. 1:229 lid 2 BW) en ontstaat er een familierechtelijke betrekking tussen de geadopteerde en de adoptiefouder(s) en diens bloedverwanten (art. 1:229 lid 1 BW). Het kind wordt daarmee juridisch gezien het kind van de adoptiefouders. Dit wordt ook wel sterke adoptie genoemd.²⁹ Er bestaat daarnaast een andere vorm van adoptie, te weten zwakke adoptie.

2.3.1 Het doel van adoptie

Art. 13 UN Declaration on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children, with special reference to Foster Placement and Adoption Nationally and Internationally (hierna genoemd: VN-Verklaring) geeft aan wat het doel is van adoptie. Het kinderbeschermingsmotief weegt bij adoptie het zwaarst: het gaat er in beginsel om aan kinderen die niet door hun eigen ouders kunnen worden opgevoed een permanent gezin te verschaffen. Andere doelstellingen, bijvoorbeeld de behoefte van wensouders aan een kind, kunnen daarbij ook een rol spelen, maar die andere doelstellingen mogen niet de doorslag geven.³⁰ Hier wordt naar mijn mening al tijden niet meer aan voldaan. Er zijn tegenwoordig maar weinig mensen die een kind adopteren met als primair doel het helpen van dat kind. Adoptie wordt tegenwoordig vooral gebruikt om aan de kinderwens van de adoptiefouders te voldoen. Dit wordt bevestigd door de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming³¹ en Vlaardingebroek.³²

²⁶ Van der Linden 2006, p. 87.

²⁷ Van der Linden 2006, p. 84.

²⁸ Waanders 2006b, p. 16.

²⁹ Van der Linden 2006, p. 43.

³⁰ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 19.

³¹ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 73.

³² Waanders 2006b, p. 17.

Ik was zeer verbaasd toen ik in een artikel in het *Adoptietijdschrift*³³ las dat een adoptiefmoeder mocht kiezen uit een jongen of een meisje. Zelfs de huidskleur van het kind kon worden gekozen! Naar mijn mening heeft dit zeer weinig meer met kinderbescherming te maken. Adoptiefouders zullen overigens waarschijnlijk wel van mening zijn dat zij door de adoptie het kind helpen en het een betere toekomst geven. Natuurlijk zijn er voorbeelden te noemen van kinderen waarbij dat ook het geval is. Er zijn geadopteerde kinderen waarbij de positieve belevingen overheersen en bij wie het feit dat ze zijn geadopteerd, een volwaardige ontplooiing niet in de weg staat. Daarnaast ontwikkelt de meerderheid van de internationaal geadopteerden zich goed.³⁴ Maar helaas zijn er ook adoptiefkinderen die ernstige psychische en emotionele belemmeringen door de afstand en adoptie ervaren. Bij geadopteerden is een iets grotere kans op psychiatrische problemen dan bij niet-geadopteerden (30% tegenover 22%). Ook komen bij geadopteerden suïcide en middelenmisbruik vaker voor. Tot slot onderhouden geadopteerden minder vaak een langdurige relatie met een partner.³⁵

Art. 14 VN-Verklaring bepaalt dat de wensouders de meest geschikte omgeving van een kind dienen te kiezen.³⁶ Daarbij zal in de meeste, zo niet in alle, gevallen gekozen worden voor de omgeving van de wensouders. Vaak zal een kind in het land van de wensouders inderdaad de meeste kans hebben op bijvoorbeeld een goede opleiding. Maar het is de vraag of het land van de wensouders in alle opzichten de meest geschikte omgeving voor het adoptiefkind is. Er kan immers gedacht worden aan cultuur- en taalverschillen. Bovendien kan een kind al een traumatische ervaring hebben doordat hij zijn biologische ouders is verloren. Moet daar dan nog een ingrijpende ervaring bovenop komen waarbij het kind de omgeving en personen moet verlaten waarin hij is opgegroeid? Naar mijn mening is dit niet in het belang van het kind is en wordt hierbij wederom vooral rekening gehouden met de kindervens van de adoptiefouders.

2.3.2 Sterke en zwakke adoptie

Deze vorm van adoptie geeft een volledige breuk met de biologische ouders en het land van herkomst.³⁷ Sterke adoptie biedt zekerheid voor de adoptiefouders en de kinderen over het ongestoord voortduren van de gezinsverhouding.³⁸ Een belangrijk argument voor de invoering van sterke adoptie in Nederland, was dat er zekerheid verschaft moet kunnen worden dat de ouders het kind niet meer uit het pleeggezin weg kunnen halen.³⁹ Dit speelde met name na de Tweede Wereldoorlog. Bij pleegouders werden in de oorlogsjaren joodse pleegkinderen geplaatst.

³³ Werdmuller 2007, p. 25.

³⁴ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 21.

³⁵ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 20.

³⁶ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 20.

³⁷ Van der Linden 2006, p. 87.

³⁸ Van der Linden 2006, p. 84.

³⁹ Schmidt 1996, p. 128.

Die pleegouders vreesden dat familieleden het uit de joodse cultuur 'ontwortelde' kind zouden wegnemen bij de pleegouders indien de ouders van het kind na de oorlog niet zouden terugkeren. Om deze reden is de in Nederland gemaakte keuze voor sterke adoptie te begrijpen als een reactie op de wens, om voor pleeggezinsituaties die door de oorlog zijn ontstaan 'een zo volledig mogelijke' rechtsbescherming te bieden. In 1939 meende de regering immers nog dat versterking van de rechtspositie van pleegouders niet noodzaakte tot het hanteren van adoptie, met als uitgangspunt het verbreken van de oorspronkelijke familiebanden. De naoorlogse FIOM-commissie, wiens voorstellen de grondslag zouden vormen voor de Adoptiewet van 1956, een 'adoptio plena' (volle/sterke adoptie) bepleitte 'uitgaande van bij de commissie bekende enkele gevallen van overduidelijke afstand.' De commissie, en mogelijk ook de wetgever, zagen adoptie als uitzonderingsrecht voor die gevallen waarin het kind van zijn opvoeder(s) niets meer te verwachten had. De praktijk bleek anders: van kindbeschermingsmaatregel is adoptie een alternatieve vorm van gezinsvorming geworden.⁴⁰

Bij zwakke adoptie de banden met de biologische ouders niet doorgesneden.⁴¹ Deze vorm van adoptie bestaat in Nederland niet maar er wordt wel van verschillende kanten aangedrongen om zwakke adoptie mogelijk te maken, bijvoorbeeld door de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ). Op 12 december 2004 heeft zij een advies uitgebracht aan de minister van Justitie: "advies inzake (interlandelijke) adoptie: sterk of zwak?" In dit advies vraagt de RSJ de minister om een discussie te starten over adoptie en de rechtsgevolgen ervan.⁴² De RSJ plaatst een vraagteken bij de vanzelfsprekendheid van de keuze voor sterke adoptie. Volgens de RSJ past de sterke adoptie immers niet meer in de huidige tijd. De argumenten voor de variant van de sterke adoptie zijn inmiddels achterhaald en de overwegingen die aan het adopteren van een minderjarig kind ten grondslag liggen, zijn veranderd. Daarnaast zijn de kinderen tegenwoordig afkomstig uit andere landen dan Nederland. Deze ontwikkeling is met Griekse kinderen begonnen in de loop van de jaren zestig van de vorige eeuw. Tegenwoordig worden vooral kinderen uit niet-Europese landen, met name landen in Zuid-Oost Azië en Zuid-Amerika, ter adoptie aangeboden.⁴³

Door zwakke adoptie zou een kind zich meer een onderdeel van het gezin waarin hij opgroeit kunnen gaan voelen, zonder dat de banden met zijn biologische ouders worden verbroken.⁴⁴ Sterke adoptie heeft immers verschillende nadelen. Sterke adoptie heeft om te beginnen een grote impact op de identiteit van een kind. Juridisch gesproken is een kind na de adoptie immers een andere persoon dan voor de adoptie. Dit kan op het kind persoonlijk een grote invloed hebben.⁴⁵

⁴⁰ Kraaijeveld-Wouters & Vlaardingerbroek 2005, p. 83.

⁴¹ Van der Linden 2006, p. p. 88.

⁴² Kraaijeveld-Wouters & Vlaardingerbroek 2005, p. 84.

⁴³ Kraaijeveld-Wouters & Vlaardingerbroek 2005, p. 83.

⁴⁴ Waanders 2007a, p. 17.

⁴⁵ Schmidt 1996, p. 130.

Daarnaast is voor omgang, erfrecht, alimentatie en naam niet zonder meer noodzakelijk dat de banden met de oorspronkelijke ouders worden verbroken⁴⁶, dus waarom zou men kiezen voor deze ingrijpende maatregel? Maar ook wanneer er geen enkel rechtsgebied is waarop men nog enige betrekking tussen het kind en de oorspronkelijke familie wenst te handhaven, is het niet nodig om de banden met deze familie totaal te verbreken.⁴⁷ Adoptie kan niet alleen juridisch van belang zijn, maar ook voor de ondersteuning en beïnvloeding van emotionele banden. Uit de zoektocht van veel geadopteerden naar hun herkomst blijkt dat de relaties uit het verleden voor veel geadopteerden van betekenis blijven. Het lijkt mij dus niet wenselijk om deze banden absoluut en definitief te verbreken.⁴⁸

Ik ben het met Schmidt⁴⁹ eens dat sterke adoptie alleen mogelijk mag zijn op de indien het kind en de adoptanten dat wensen. De geadopteerde kan immers na verloop van tijd heel anders gaan denken over de verbreking van de banden met de oorspronkelijke familie. Sterke adoptie is naar mijn mening bezwaarlijk als deze erop gericht is de verhouding van het kind tot de adoptieouders te bevestigen door die met de oorspronkelijke familie teniet te doen. De bevestiging van de ene verhouding gaat daarbij ten koste van de waarde en betekenis van de andere verhouding.⁵⁰ Ik ben het dan ook met Schmidt eens dat dit niet het doel van de adoptie mag zijn.⁵¹

2.3.3 Enkele rechtsgevolgen van sterke adoptie

Sterke adoptie kent een aantal rechtsgevolgen die hier kort zullen worden toegelicht:

- *De geslachtsnaam (achternaam)*

Het adoptiefkind komt in familierechtelijke betrekking te staan tot de adoptanten (art. 1:229 lid 1 BW). Daardoor krijgt hij in beginsel de geslachtsnaam van een van de adoptiefouders.⁵²

- *De voornaam*

Bij adoptie is het uitgangspunt dat het kind in beginsel zijn voornamen behoudt, maar de adoptiefouders kunnen aan de rechtbank een wijziging verzoeken op grond van art. 1:4 lid 4 BW. Dit verzoek mag tegelijkertijd met het adoptieverzoek worden gedaan.⁵³

⁴⁶ Schmidt 1996, p. 221.

⁴⁷ Schmidt 1996, p. 222.

⁴⁸ Schmidt 1996, p. 222.

⁴⁹ Auteur van het boek: G.E. Schmidt, *Sterke en zwakke adopties*, 's-Gravenhage: Stichting T.M.C. Asser Instituut 1996

⁵⁰ Schmidt 1996, p. 220.

⁵¹ Schmidt 1996, p. 220 en p. 221.

⁵² Van der Linden 2006, p. 44.

⁵³ Van der Linden 2006, p. 45.

- *Het erfrecht*
Als een kind in familierechtelijke betrekkingen staat tot de erflater, dan is hij in de zin van het erfrecht een bloedverwant. Dit betekent dat hij van zijn adoptiefouders kan erven en andersom. Het adoptief kind heeft dezelfde rechten als de andere juridische kinderen binnen het gezin. Hiermee verliest hij echter wel het recht om aanspraak te maken op het erfrecht jegens zijn oorspronkelijke familie.⁵⁴
- *Levensonderhoud*
De adoptiefouders worden onderhoudsplichtig jegens het adoptiefkind vanaf het moment dat de adoptie in kracht van gewijsde is gegaan (art. 1:992 lid 1 sub a BW). Door de adoptie komt de onderhoudsplicht van de oorspronkelijke ouder(s) te vervallen, net als de onderhoudsplicht van het kind ten opzichte van zijn natuurlijke ouders. Het adoptiefkind wordt door de adoptie wel onderhoudsplichtig jegens zijn adoptief ouders, indien er sprake van behoefte is (art. 1:392 lid 1 sub b BW).⁵⁵
- *Omgangsrecht*
Het omgangsrecht tussen het adoptiefkind en de natuurlijke ouders is geregeld in art. 1:229 lid 4 BW. Dit artikel bepaalt dat indien er sprake was van omgang tussen het adoptiefkind en de natuurlijke ouders ten tijde van de adoptie, deze omgang dient blijven te bestaan. Een bestaande omgangsregeling wordt dus niet verbroken, maar er wordt wel vereist dat er al feitelijke omgang was tussen het adoptiefkind en zijn ouders.⁵⁶
- *Gezag*
Door de adoptie krijgen de adoptiefouders het gezag over het adoptiefkind. Onder gezag wordt ouderlijk gezag of voogdij verstaan (art. 1:245 lid 2 BW). Op grond van art. 1:245 lid 4 BW heeft het gezag betrekking op de persoon van de minderjarige, het bewind over zijn vermogen en zijn vertegenwoordiging in burgerlijke handelingen, zowel in als buiten rechte.⁵⁷

2.3.4 Herroeping van de adoptie

Op grond van art. 1:231 BW kan een adoptie worden herroepen. Art. 1:232 lid 1 BW bepaalt dat door herroeping van adoptie de familierechtelijke betrekking tussen de geadopteerde en de adoptiefouder(s) en zijn bloedverwanten ophoudt te bestaan en dat de familierechtelijke betrekking met de natuurlijke familie herleeft (art. 1:232 lid 2 BW). Er zijn enkele voorwaarden aan de herroeping verbonden. Allereerst moet de herroeping in het belang zijn van het kind (art. 1:231 lid 2 BW). Daarnaast kan de herroeping alleen door het meerderjarig adoptiefkind, via een procureur, worden verzocht. Die mogelijkheid bestaat enkel tussen het tweede en vijfde jaar nadat het adoptiefkind meerderjarig is geworden (art. 1:231 lid 2 juncto art. 1:233 BW). Dat is in de meeste gevallen dus wanneer het kind tussen de 20 en 23 jaar oud is.

⁵⁴ Van der Linden 2006, p. 46.

⁵⁵ Van der Linden 2006, p. 46.

⁵⁶ Van der Linden 2006, p. 49.

⁵⁷ Vlaardingebroek e.a. 2008, p. 345.

De rechter zal de herroeping uitspreken als hij van de redelijkheid van de herroeping in gemoede overtuigd is (art. 1:231 lid 2 BW).⁵⁸ Bij de beoordeling van het verzoek tot herroeping van de adoptie zal de rechter, naast het kennelijk belang van het kind dat centraal staat⁵⁹, ook kijken naar de belangen van de andere betrokkenen: de adoptiefouders, de natuurlijke ouders en eventuele kinderen en/of echtgenoot of levensgezel van het adoptiefkind.⁶⁰ Op grond van art. 1:232 lid 3 juncto art. 1:230 lid 1 BW treedt de herroeping in werking vanaf de dag dat de uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan.

2.3.5 Interlandelijke adoptie

Onder interlandelijke adoptie wordt adoptie van een kind uit het buitenland verstaan. Interlandelijke adoptie is in de loop der jaren fors toegenomen. Waren er in 1973, 316 kinderen afkomstig uit het buitenland geadopteerd, in 2005 waren dat er al 1185. Het aantal verzoeken voor een beginseltoestemming (een schriftelijke mededeling van de minister van Justitie waarin staat dat hij in beginsel toestemming wil geven voor de adoptie, art. 2 Wobka⁶¹) ligt nog hoger: in 1973 waren dat er 1275 en in 2005 waren het 3135 verzoeken.⁶² Deze cijfers laten zien dat er veel belangstelling is voor interlandelijke adoptie. Daar staat tegenover dat er steeds meer vragen worden gesteld over de wenselijkheid en noodzakelijkheid van interlandelijke adoptie. Hoewel de welvaart in westerse landen groter is dan in veel ontwikkelingslanden en het met geadopteerde kinderen in materieel opzicht beter gaat, lijkt interlandelijke adoptie op langere termijn en structureel geen goede oplossing. Er worden verschillende kritieken gegeven op interlandelijke adoptie. Deze kritiek heeft onder meer als oorzaak:

- een toenemende discriminatie van allochtone kinderen;
- berichtgeving over illegale praktijken in het buitenland;
- de vraag of niet beter financiële hulp gegeven kan worden aan de ontwikkelingslanden zelf in plaats van de kinderen naar het westen te halen. Een kind zou beter in eigen land door familie of andere vervangende ouders opgevangen kunnen worden indien de natuurlijke ouders ontbreken. Dit sluit ook aan bij art. 8 EVRM en art. 7 IVRK;
- de opkomst van moderne voortplantingstechnieken die in toenemende mate een oplossing bieden voor onvruchtbaarheid. Adoptie wordt immers vooral gebruikt om een kind voor zichzelf te krijgen en minder als kindbeschermingsmaatregel;

⁵⁸ Van der Linden 2006, p. 53.

⁵⁹ Van der Linden 2006, p. 53.

⁶⁰ Van der Linden 2006, p. 54.

⁶¹ Van der Linden 2006, p. 62.

⁶² Van der Linden 2006, p. 57.

- het feit dat verschillende landen het niet meer toestaan dat kinderen afkomstig uit hun land voor interlandelijke adoptie worden afgestaan, meestal omdat zij het als een schaamte en/of schande ervaren dat hun kinderen naar het rijke westen worden overgebracht;
- berichten in de media over mislukte plaatsingen van buitenlandse kinderen.⁶³

2.3.6 Adoptie van een pleegkind

Adoptie van een pleegkind is niet het doel van pleegzorg, maar kan dat wel tot gevolg hebben. In het vergaderjaar 2004-2005 heeft de (toenmalige) minister van Justitie Donner in antwoord op Kamervragen gezegd: “is een kind aldus toegelaten als pleegkind van zijn eveneens toegelaten pleegouder, dan is het mogelijk dat na verloop van tijd in Nederland een adoptie naar Nederlands recht wordt uitgesproken (zie in dit verband ook de Wet conflictenrecht adoptie).” En: “Indien adoptie wordt beoogd, zal de normale weg van interlandelijke adoptie moeten worden bewandeld.”⁶⁴

In Nederland worden, zoals eerder aangegeven, door adoptie de juridische banden tussen het kind en de biologische ouders verbroken en ontstaan er nieuwe juridische banden tussen het kind en de adoptiefouders (en hun familie). Deze vorm van adoptie lijkt niet de beste vorm voor adoptie van een pleegkind.⁶⁵ Ik ben het met Punselie eens dat er ruimte dient te zijn voor zwakke adoptie van een pleegkind. Dit zou mogelijk moeten zijn indien de pleegouders het gezag over het pleegkind hebben, het pleegkind volledig in het pleeggezin is ingegroeid en bij het pleegkind en de pleegouders behoefte bestaat aan een juridische bevestiging van de band die het met het pleeggezin heeft. Het voordeel van zwakke adoptie is dat de afstammingsbanden die het kind met de eigen familie heeft, niet worden verbroken.⁶⁶ Om die reden dient adoptie van een pleegkind, naar mijn mening, door middel van zwakke adoptie te geschieden. Zwakke adoptie sluit immers aan bij het uitgangspunt van pleegzorg dat het kind contact behoud met zijn familie, ook al wordt het kind niet door zijn familie opgevoed.

De wet kent bij adoptie een absoluut vetorecht toe aan de ouders (art. 1:228 lid 1 sub d BW). Indien zij niet willen dat de adoptie plaatsvindt, dan zal dat ook niet gebeuren. De rechter kan echter aan dit vetorecht voorbijgaan indien het kind en de ouder(s) niet of nauwelijks in gezinsverband hebben samengeleefd.⁶⁷ Dit zou van belang kunnen zijn bij (internationale) pleegzorg indien het kind bijvoorbeeld al op zeer jonge leeftijd in het pleeggezin is geplaatst.

⁶³ Van der Linden 2006, p. 58.

⁶⁴ *Aanhangsel Handelingen II* 2004/05, nr. 527.

⁶⁵ Punselie 2006, p. 114.

⁶⁶ Punselie 2006, p. 237.

⁶⁷ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 27.

Adoptie van een pleegkind door anderen dan de pleegouders, zoals in Engeland de praktijk is, lijkt mij niet gewenst. Wanneer de plaatsing in een pleeggezin immers abrupt wordt afgebroken, om het kind vervolgens in een adoptiegezin te plaatsen, kan het risico ontstaan dat soms moeizaam tot stand gekomen (hechtings)banden voor de tweede keer worden verbroken. De adoptiefouders zijn in dat geval het derde of wellicht vierde of vijfde ouderpaar dat in het leven van het kind komt. Het ligt voor de hand dat dit de kans op succesvolle hechting met de adoptiefouders kleiner maakt. In een dergelijk geval wordt er afbreuk gedaan aan de gewenste stabiliteit voor met name het kind.⁶⁸

Adoptie van een minderjarig (pleeg)kind is niet mogelijk op grond van art. 1:228 lid 1 sub a BW. Het Hof heeft op deze regel in 2000 een uitzondering gemaakt. In het jaar 2000 heeft het Hof⁶⁹ bepaald dat de feiten in die zaak een schending van art. 8 EVRM zou opleveren indien adoptie van het meerderjarig pleegkind niet zou worden toegestaan. Het Hof heeft hier aan toegevoegd dat de betekening van zijn beslissing beperkt bleef tot deze casus. Het is immers niet aan de rechter om het wettelijke systeem dat de mogelijkheid tot adoptie beperkt tot minderjarigen langs zich neer te leggen wegens strijd met art. 8 EVRM. Die mogelijkheid komt enkel aan de wetgever toe.⁷⁰ Zie voor een uitgebreide bespreking van deze uitspraak paragraaf 3.3.3. Ook in 2007 is er een uitzondering gemaakt, ditmaal door de rechtbank Maastricht.⁷¹ In deze zaak verzocht een echtpaar de adoptie van een meerderjarige Roemeen die jaren eerder bij hen was komen wonen in verband met een medische behandeling die in zijn geboorteland niet gegeven kon worden. Het echtpaar is hem steeds meer als hun zoon gaan beschouwen. De Roemeen had al vele jaren geen contact meer met zijn ouders, die ook niet op het adoptieverzoek hebben gereageerd. De rechtbank heeft het verzoek toegewezen, omdat zij van mening is dat de adoptie in het belang is van de Roemeen.⁷² Ik ben het met Vlaardingebroek eens dat dit een enigszins vreemde beslissing is van de rechtbank. De Roemeen is al meerderjarig, dus met de adoptie krijgen de pleegouders niet het gezag over het kind. Het enige belang dat met de adoptie wordt gediend is gelegen in het erfrecht en in het naamrecht.⁷³ Hoewel ik de intentie van de verzoekers begrijp, ben ik niet van mening dat dit voldoende is om de banden met de biologische ouders te verbreken. Ik vind de maatregel de groot voor de gevolgen die het met zich meebrengt.

⁶⁸ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 92.

⁶⁹ Hof Amsterdam, 16 maart 2000 (439/99), *FJR*, 2000, p. 148.

⁷⁰ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 27.

⁷¹ Rb. Maastricht 21 september 2007, nr. 111722/FA RK 06-871, *JPF* 2007, p. 681-683 (m.nt. P. Vlaardingebroek).

⁷² Rb. Maastricht 21 september 2007, nr. 111722/FA RK 06-871, *JPF* 2007, p. 681-683 (m.nt. P. Vlaardingebroek).

⁷³ Noot bij rb. Maastricht 21 september 2007, nr. 111722/FA RK 06-871, *JPF* 2007, p. 683.

2.4 Kafala

In deze paragraaf zal de kafala summier worden besproken, omdat de kafala in de diverse landen verschillende uitwerkingen kent⁷⁴. De kafala is een kindbeschermingsmaatregel naar Islamitisch recht en wordt in een aantal islamitische landen gebruikt als alternatief voor adoptie. Adoptie van kinderen is naar Islamitisch recht niet toegestaan.⁷⁵ De banden van het kind met de met de biologische ouders worden gerespecteerd en niet verbroken.⁷⁶ Kinderen die door hun ouders zijn verlaten of die niet meer door hun ouders kunnen worden opgevoed worden overgedragen aan een of meer personen (de kafil) aan wie de kafala wordt toegekend. Het kind (de makful) wordt in het gezin van de kafil opgenomen. De kafala-ouders nemen vrijwillig de verdere opvoeding, verzorging, financiële verantwoordelijkheid en bescherming van het kind op zich. Daarnaast krijgen zij de voogdij over het kind, maar er worden geen familierechtelijke betrekkingen gevestigd.⁷⁷ Hierdoor heeft het kind ook geen recht om te erven van zijn nieuwe opvoeders.⁷⁸ De kafala komt tot stand door een rechtelijke uitspraak of door een notariële akte en eindigt op het moment dat het kind meerderjarig wordt of op het moment dat de kafala wordt herroepen.⁷⁹ Doordat er bij de kafala geen familierechtelijke betrekkingen worden gevestigd, valt het niet onder het Haags Adoptieverdrag.⁸⁰ Het grootste verschil tussen de Kafala en pleegzorg is dat pleegouders niet het gezag over het pleegkind krijgen. De kafala omvat dus meer dan pleegzorg. In 2005 heeft de rechtbank Utrecht bepaald dat een Marokkaanse Kafala niet gelijk te stellen is met een adoptie naar Nederlands recht en dus niet als zodanig erkend kan worden.⁸¹

Niet alle landen waar kafala is toegestaan staan naamwijziging van de makful toe. De reden daarvan is dat de naam de wettige afstamming weerspiegelt die weer is gekoppeld aan uit bloedbanden die door het huwelijk zijn ontstaan.⁸² Het verbreken van de banden met de familie door het kind een andere achternaam te geven dan de naam van zijn vader, past niet in de islamitische traditie.⁸³

In het islamitische recht wordt er een onderscheid gemaakt tussen de verzorging van een kind en de wettelijke vertegenwoordiging. Degene met wettelijke vertegenwoordiging is belast met het gezag over de minderjarige en over diens vermogen. Door de taken van de kafil kan de kafala worden gekwalificeerd als gezag. Dit wordt ondersteund door het feit dat binnen lidstaten van de Haagse Conferentie de kafala expliciet is erkend.⁸⁴

⁷⁴ Waanders 2007b, p. 17.

⁷⁵ Rutten & Saarloos 2007, p. 300.

⁷⁶ Waanders 2007b, p. 16.

⁷⁷ Rutten & Saarloos 2007, p. 300.

⁷⁸ Waanders 2007b, p. 16.

⁷⁹ Rutten & Saarloos 2007, p. 300 en 301.

⁸⁰ Rutten & Saarloos 2007, p. 301 en 302.

⁸¹ RB. Utrecht 5 oktober 2005, LJN AU8343.

⁸² Rutten & Saarloos 2007, p. 300.

⁸³ Waanders 2007b, p. 16.

⁸⁴ Rutten & Saarloos 2007, p. 302.

2.5 Conclusie

Indien een kind niet bij zijn biologische ouders kan opgroeien, zijn er verschillende alternatieven, te weten: pleegzorg, adoptie, kafala en plaatsing in een tehuis. Aan deze laatste vorm wordt niet de voorkeur gegeven, omdat daar de individuele aandacht ontbreekt die kinderen nodig hebben. Het grootste verschil tussen pleegzorg en adoptie in Nederland is dat bij pleegzorg de banden met de biologische ouders niet worden verbroken. Bij sterke adoptie is dat wel het geval. Adoptie kent echter nog een variant: zwakke adoptie. Bij deze vorm van adoptie worden de banden tussen het kind en zijn ouders niet doorgesneden. Zwakke adoptie bestaat niet in Nederland, maar er wordt steeds meer op aangedrongen om te onderzoeken of de vorm van adoptie die we in Nederland kennen wel zo vanzelfsprekend is. Kafala is een kindbeschermingsmaatregel naar Islamitisch recht.

In dit recht is adoptie niet toegestaan. Kafala omvat meer dan pleegzorg, omdat de kafil het gezag over het kind krijgen. Pleegouders krijgen het gezag over het pleegkind dat zij opvoeden niet. De kafala omvat echter minder dan adoptie, omdat er bij de kafala geen familierechtelijke betrekkingen worden gevestigd.

3 (Inter)nationale wetgeving over internationale pleegzorg

3.1 Inleiding

Hoewel er over internationale pleegzorg niet veel in de wet is vastgelegd, zijn er wel internationale verdragen en wetten die op internationale pleegzorg van overeenkomstige toepassing zijn. Daarnaast kan ook de Nederlandse wetgeving op het gebied van internationale pleegzorg worden toegepast. De verschillende wet- en regelgeving, zowel nationaal als internationaal, wordt in dit hoofdstuk kort toegelicht, zodat het wettelijk kader van internationale pleegzorg in beeld is.

3.2 Nederlandse wetgeving

Op grond van art. 3 lid 1 Wet Conflictenrecht Adoptie is op een in Nederland uit te spreken adoptie het Nederlandse recht van toepassing. In zowel de Pleegkinderenwet als in het Uitvoeringsbesluit Pleegkinderenwet is niets geregeld omtrent welk recht van toepassing is op internationale pleegzorg. Naar mijn mening kunnen met betrekking tot dit onderwerp, de regels over adoptie van overeenkomstige toepassing zijn, omdat in art 1 lid 1 Uitvoeringswet Pleegkinderenwet onder een pleegkind wordt verstaan: “een door aspirant-adoptiefouders opgenomen buitenlands kind als bedoeld in artikel 1 van de Wet opnemning buitenlandse kinderen ter adoptie (*Stb.* 1988, 566), dan wel een minderjarige die bij anderen dan zijn ouders, voogd of bloed- en aanverwanten tot en met de derde graad wordt verzorgd en opgevoed”. Dit heeft als gevolg dat wanneer de internationale pleegzorg in Nederland wordt uitgesproken door de (Nederlandse) rechter, het Nederlandse recht van toepassing is. De Nederlandse regels over pleegzorg zijn vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek, de Pleegkinderenwet en het Uitvoeringsbesluit Pleegkinderenwet.

3.3 Internationale verdragen

Er zijn verschillende internationale verdragen die van toepassing zijn op internationale pleegzorg, te weten de UN-Declaration on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children, with special reference to Foster Placement and Adoption Nationally and Internationally (hierna: VN-Verklaring), het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind (hierna: IVRK), het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM), het Haags Kinderbeschermingsverdrag en Brussel II-bis. Of een burger zich rechtstreeks op een bepaling uit een internationaal verdrag hangt af of de rechter heeft bepaald dat het gaat om een rechtstreeks werkende verdragsbepaling. Dit wil zeggen dat de bepaling zich leent voor directe toepassing in het nationale rechtssysteem (art. 93 GW)⁸⁵ Dit geldt enkel voor een ieder verbindende verdragsbepalingen.

⁸⁵ Kooijmans 2002, p. 84.

Op grond van art. 94 GW heeft elke en ieder verbindende bepaling uit het internationale recht voorrang boven de Nederlandse Grondwet.⁸⁶ In Nederland kennen we een monistisch stelsel. Dit wil zeggen dat er tussen het nationale en het internationale recht geen rechtsorde bestaat en het internationale recht zonder transformatie deel uitmaakt van het nationale recht.⁸⁷

3.3.1 VN-Verklaring

Art. 3 VN-Verklaring bevat het uitgangspunt dat kinderen zo(veel) mogelijk door hun eigen ouders moeten worden verzorgd. Indien dat niet mogelijk of wenselijk is, dan komen alternatieve vormen⁸⁸ van verzorging in beeld (zie hoofdstuk 1). In art. 4 VN-Verklaring worden deze alternatieven opgesomd: familieleden van de ouders van het kind, een plaatsvervangend pleeg- of adoptiegezin of, indien noodzakelijk, een kindertehuis. Deze alternatieven dienen als gelijkwaardig te worden beschouwd (met uitzondering van de plaatsing in een kindertehuis). Doorslaggevend is welk optie in het concrete geval het meest in het belang van het kind wordt geacht. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat het de voorkeur verdient om kinderen zoveel mogelijk te laten opgroeien in een alternatief gezinsverband.⁸⁹

3.3.2 IVRK

Op grond van art. 7 lid 1 van dit verdrag heeft het kind recht om zijn ouders te kennen en door hen te worden opgevoed. Art. 9 lid 1 IVRK bepaalt dat de staten die bij het verdrag zijn aangesloten ervoor moeten zorgen dat een kind niet tegen zijn zin van zijn ouders wordt gescheiden. Een uitzondering hierop kan worden gemaakt, zo bepaalt het artikel verder, indien de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. In art. 20 lid 3 IVRK wordt een opsomming gegeven van alternatieve vormen van zorg voor kinderen die tijdelijk of blijvend niet door hun ouders kunnen worden opgevoed.⁹⁰ Pleegzorg wordt in het artikel expliciet genoemd. Uit de woorden “indien noodzakelijk” blijkt dat aan de plaatsing in een kindertehuis ook in dit verdrag niet de voorkeur wordt gegeven.⁹¹

⁸⁶ Koekoek e.a. 2000, p. 465.

⁸⁷ Koekoek e.a. 2000, p. 456.

⁸⁸ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 17.

⁸⁹ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 18.

⁹⁰ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 22.

⁹¹ Detrick 1999, p. 336.

3.3.3 EVRM, recht op family life

Met betrekking tot het EVRM is er rechtstreekse werking aangenomen.⁹² Op grond van art. 8 lid 1 EVRM heeft eenieder, dus ook een kind, recht op respect voor zijn familie- en gezinsleven. Dit wordt ook wel recht op 'family life' genoemd. Indien in het kader van een kindbeschermingsmaatregel een kind op grote afstand van zijn familie in een pleeggezin wordt geplaatst, dan kan dat strijd opleveren met art. 8 lid 1 EVRM. Deze strijd wordt niet weggenomen door de rechtvaardiginggronden in art. 8 lid 2 EVRM, zo heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bepaald⁹³ in de zaak *Olsson vs Zweden*.⁹⁴ Het ging in deze zaak om drie kinderen uit één gezin die in ver van elkaar verspreide pleeggezinnen waren geplaatst met als gevolg dat onderlinge bezoeken en bezoeken van de ouders aan de kinderen zo goed als onmogelijk waren.⁹⁵ In de zaak *K. en T. tegen Finland*⁹⁶ heeft het Hof herhaalt dat het recht op eerbiediging van family life mede omvat het recht op door de staat te nemen maatregelen tot hereniging.⁹⁷ Doet de staat dat niet, dan levert dat strijd met art. 8 EVRM op.

De vraag kan worden gesteld of en wanneer het recht op family life tussen het kind en zijn ouders wordt geschonden als het in een pleeggezin of ter adoptie wordt geplaatst.⁹⁸ Het antwoord op deze vraag kan worden gevonden in de zaak *Scott tegen het Verenigd Koninkrijk*.⁹⁹ In die zaak ging het om een meisje dat in een pleeggezin woonde, omdat haar moeder zwaar alcoholverslaafd was. In eerste instantie ging de LA (local authority) uit van de situatie dat het kind terug zou gaan naar de moeder.¹⁰⁰ Door een terugval van de moeder en het feit dat zij was opgenomen in een ontwenningkliniek, waardoor zij niet bij de bijeenkomsten van de LA aanwezig kon zijn, besloot de LA de optie tot thuisplaatsing te verlaten en te streven naar adoptie. De rechtbank oordeelde daarop dat het in het belang van het kind was dat het meisje zo snel mogelijk het pleeggezin (waarin toen nog zij woonde) moest verlaten om bij haar adoptiefouders te gaan wonen.¹⁰¹ De moeder diende een klacht in bij het EHRM. De strekking van de klacht was dat door de handelswijze van de LA de adoptie van het kind onontkoombaar was geworden en dat de moeder geen enkele kans zou had gehad om de gang van zaken te beïnvloeden. De moeder was namelijk uitgesloten van het beslissingsproces dat bovendien aan het toezicht van de rechtbank onttrokken bleef. De situatie in het geheel bekeken, leverde deze situatie volgens het Hof een inbreuk op het family life (art. 8 lid 1 EVRM) van de moeder op. De vraag was of deze inbreuk gerechtvaardigd kon worden. Op grond van art. 8 lid 2 EVRM kan van rechtvaardiging sprake

⁹² Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 16.

⁹³ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 24.

⁹⁴ EHRM 24 maart 1988, registratienr. 2/1987/125/176 (*Olsson vs Zweden*).

⁹⁵ Punselie 2006, p. 158.

⁹⁶ EHRM 12 juli 2001, appl. no. 25702/94 (*K. en T. tegen Finland*).

⁹⁷ Punselie 2006, p. 170.

⁹⁸ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 25.

⁹⁹ EHRM 8 februari 2000, appl. no. 34745/97 (*Scott tegen het Verenigd Koninkrijk*).

¹⁰⁰ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 28.

¹⁰¹ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 29.

zijn indien de inbreuk “bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijke en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen”. Partijen verschilden van mening of de inbreuk noodzakelijk was in een democratische samenleving. Het Hof had eerder in de zaak *Bronda vs. Italië*¹⁰² al overwogen dat een geval waarin een kind gedwongen wordt te leven in de onzekerheid over de vraag of zij bij haar ouders of bij haar pleegouders moet worden, na verloop van tijd onomkeerbare gevolgen voor het geestelijke evenwicht van het kind kan hebben.¹⁰³ Het Hof concludeerde in de zaak *Scott tegen het Verenigd Koninkrijk* dat niet was vastgesteld dat de autoriteiten op een dusdanige manier hebben gehandeld dat de moeder niet in staat was om invloed uit te oefenen op een verloop van de gebeurtenissen die leidden tot de onvermijdelijke vervreemding van haar kind. De inbreuk op het family life van de moeder werd dus gerechtvaardigd, omdat aan de vereisten van art. 8 lid 2 EVRM was voldaan.¹⁰⁴

Een tweede vraag die kan worden gesteld is in hoeverre pleegouders en het pleegkind er recht op hebben dat tussen hen familierechtelijke betrekkingen worden gevestigd. Het antwoord op deze vraag kan worden gevonden in de zaak *Hof Amsterdam*, 16 maart 2000, nr. 439/99, *FJR* 2000, p. 148. Ook in deze zaak ging het om een meisje. Het kind was op driejarige leeftijd in een pleeggezin geplaatst en bleef daar gedurende haar hele jeugd wonen. Zowel bij de ouders als bij de pleegouders ontstond de wens tot adoptie. De vader van het kind gaf daar echter in eerste instantie geen toestemming voor, omdat hij bang was door de adoptie zijn kind volledig kwijt te raken.¹⁰⁵ Nadat het kind meerderjarig was geworden, had zij nog steeds de wens om geadopteerd te worden. Haar vader steunde dat verzoek inmiddels wel.¹⁰⁶ De rechtbank wees het verzoek af, zodat de verzoekers zich wendden tot het Hof. De verzoekers gaven aan dat de adoptie gerechtvaardigd was door de bijzondere omstandigheden van dit geval en deden een beroep op het family life dat tussen de pleegouders en het kind was ontstaan. Het Hof vermeldt allereerst dat art. 8 EVRM niet als zodanig een recht op adoptie garandeert, zoals door het ECRM al in 1975 is bepaald¹⁰⁷. Het Hof overwoog vervolgens dat de betrekkingen tussen de pleegouders en het kind al sinds haar jonge jeugd als familie- en gezinsleven kunnen worden aangemerkt. Daarnaast was de pleegzus van het kind wel geadopteerd. Ook was een afweging tegen eventuele rechten van de ouders niet aan de orde, omdat de ouders het verzoek niet tegenspraken en niet was gebleken dat er sprake was van belangen van andere familieleden.

¹⁰² EHRM 9 juni 1998, registratienr. 40/1997/824/1030, *FJR* 1998, 214 (*Bronda tegen Italië*).

¹⁰³ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 30.

¹⁰⁴ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 31.

¹⁰⁵ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 25.

¹⁰⁶ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 25 en 26.

¹⁰⁷ ECRM 10 juli 1975, *appl. no.* 6482/74, D&R 7.

Door deze omstandigheden kwam het Hof tot de volgende conclusie¹⁰⁸: “onder deze omstandigheden hebben verzoekers en X het recht om ter inrichting van hun familie- en gezinsleven van het rechtinstituut van adoptie gebruik te maken, opdat de juridische status van X in overeenstemming wordt gebracht met de sinds jaar en dag bestaande sociale en emotionele realiteit van haar gezinsleven met verzoekers en haar zuster en zou een weigering adoptie toe te staan een ongeoorloofde inmenging op het recht van verzoekers en X op ongestoorde inrichting van hun familie- en gezinsleven opleveren, tenzij deze inmenging gerechtvaardigd zou zijn uit hoofde van art. 8 lid 2 EVRM”.¹⁰⁹ Het Hof voegde hieraan toe dat de betekenis van deze beslissing beperkt bleef tot deze casus.¹¹⁰

3.3.4 Haags Kinderbeschermingsverdrag en Brussel II-bis

Het verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen, oftewel het Haags Kinderbeschermingsverdrag, is door Nederland wel ondertekend en geratificeerd, maar nog niet in werking getreden. Op grond van art. 1 lid 1 sub d Haags Kinderbeschermingsverdrag, heeft dit verdrag mede tot doel “de erkenning en de tenuitvoerlegging van de bedoelde beschermende maatregelen in alle Verdragsluitende Staten te verzekeren”. Op grond van art. 3 sub e Haags Kinderbeschermingsverdrag wordt onder deze maatregelen ook pleegzorg begrepen.

Aangezien het Haags Kinderbeschermingsverdrag nog niet is geratificeerd, is er door de Europese Commissie de Brussel II-bis verordening tot stand gebracht.¹¹¹ Dit verdrag is op grond van art. 1 lid 2 sub d Brussel II-bis van toepassing op de plaatsing van het kind in een pleeggezin of een inrichting. Met betrekking tot het plaatsen van een kind in een pleeggezin in een andere lidstaat is art. 56 Brussel II-bis van toepassing. Lid 1 van dat artikel bepaalt dat voor de plaatsing contact opgenomen dient te worden met de centrale autoriteit van de staat waar het kind wordt geplaatst.

¹⁰⁸ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 26.

¹⁰⁹ Hof Amsterdam, 16 maart 2000, nr. 439/99, *FJR* 2000, p. 148.

¹¹⁰ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 27.

¹¹¹ < www.justitie.nl/onderwerpen/jeugd/internationale_kinderontvoering/Haags_Kinderbeschermingsverdrag/ >

3.4 Het pleegkind en de vreemdelingenwetgeving

3.4.1 Definities

Op grond van art. 1 Wobka is een buitenlands kind “een buiten Nederland geboren, de Nederlandse nationaliteit niet bezittende minderjarige in de zin van de Nederlandse wet, die in Nederland met het oog op adoptie in een ander gezin dan het ouderlijke wordt of zal worden verzorgd en opgevoed in zodanige omstandigheden, dat de verzorgers in feite de plaats van de ouders innemen”.¹¹² Onder een vreemdeling wordt iemand verstaan die in Nederland verblijft en niet de Nederlandse Nationaliteit heeft. Een vreemdeling is rechtmatig in Nederland wanneer hij met toestemming van de Nederlandse overheid in Nederland woont.¹¹³

In het Nederlandse vreemdelingenrecht worden er vier groepen kinderen onderscheiden. Allereerst worden er in het kader van (verruimde) gezinshereniging twee groepen onderscheiden: eigen kinderen (art. 3.14 lid 1 sub c Vreemdelingenbesluit 2000) en niet-eigen kinderen (art. 3.24 Vreemdelingenbesluit 2000) die in het buitenland al tot het gezin van de hoofdpersoon behoorden. Voor die kinderen maakt het vreemdelingenrecht een onderscheid tussen kinderen die met het oog op adoptie naar Nederland komen (art. 3.26 Vreemdelingenbesluit 2000) en pleegkinderen (art. 3.28 Vreemdelingenbesluit 2000). Buitenlandse pleegkinderen zijn op grond van art. B.3.3.1. Vreemdelingencirculaire 2000 “diegenen die om andere redenen in hun belang naar Nederland worden overgebracht en in een pleeggezin worden geplaatst en waarbij de pleegouders feitelijk de plaats van de ouders innemen.”

In de Vreemdelingencirculaire 2000 worden buitenlandse kinderen onderscheiden in twee categorieën:

1. adoptiekinderen: kinderen die met het oog op adoptie naar Nederland komen;
2. overige buitenlandse kinderen: diegenen die om andere redenen in hun belang naar Nederland worden overgebracht.¹¹⁴

Bij de ‘overige buitenlandse kinderen’ is het algemene criterium dat in het land van herkomst voor het kind geen aanvaardbare toekomst is weggelegd. Hieronder vallen niet minder gunstige materiële omstandigheden. Het motief om een buitenlands kind op te nemen kan onder andere voortvloeien uit morele verplichtingen van de aspirant-adoptiefouders tegenover het kind of diens gezagsdrager, zoals in het geval van opnemings in het gezin van naaste familieleden. Hierbij geldt dat bij deze kinderen sprake moet zijn van zodanige omstandigheden dat zij niet of bezwaarlijk door bloed- of aanverwanten in het land van herkomst kunnen worden verzorgd.¹¹⁵

¹¹² Van der Linden 2006, p. 69.

¹¹³ Kramer 2005, p. 105.

¹¹⁴ Van der Linden 2006, p. 70.

¹¹⁵ Van der Linden 2006, p. 70.

3.4.2 Opneming van een buitenlands pleegkind

In het vergaderjaar 2004-2005 heeft de (toenmalige) minister van Justitie Donner in antwoord op Kamervragen gezegd: "Toelating van een kind tot Nederland, niet voor adoptie, maar voor verblijf in een pleeggezin, is momenteel onder zeer strikte voorwaarden mogelijk. Het betreft in beginsel alleen gevallen waarin de pleegouder-pleegkindrelatie is ontstaan terwijl partijen allen in het land van herkomst hun gewone verblijfplaats hadden en waarin derhalve reeds vóór hun komst naar Nederland een band bestond die gekwalificeerd kan worden als 'gezinsleven' in de zin van het EVRM"¹¹⁶ en "In het uitzonderlijke geval dat een persoon die in Nederland gewone verblijfplaats heeft, bij een buitenlandse beslissing tot pleegouder van dat kind is benoemd, is toelating van het kind als pleegkind niet mogelijk."¹¹⁷

3.4.3 Verblijfsvergunning voor het internationale pleegkind

Wanneer een buitenlands kind ter adoptie naar Nederland komt, moet er worden voldaan aan de vereisten van de vreemdelingenwetgeving. Bij adopties van kinderen die niet afkomstig zijn uit een land dat is aangesloten bij het Haags Adoptieverdrag en bij zwakke adopties is er een machtiging tot voorlopig verblijf nodig. Het kind moet binnen drie dagen na aankomst in Nederland aangemeld worden bij de korpschef van de plaatselijke politie. Voor een verblijfsvergunning dienen verschillende papieren te worden ingevuld. De vergunning wordt in beginsel verleend voor een jaar. Na dat jaar wordt gewoonlijk verblijf in Nederland voor onbepaalde tijd toegestaan. Op grond van art. B. 3.1.1 Vreemdelingencirculaire 2000 geldt bovenstaande procedure ook voor buitenlandse pleegkinderen.

Voor verlenging van de verblijfsvergunning van pleegkinderen gelden op grond van art. 3.2. Vreemdelingencirculaire 2000 (B) de volgende voorwaarden:

- "de vreemdeling is minderjarig;
- de vreemdeling wil verblijven in het gezin van een of meer Nederlanders of vreemdelingen met rechtmatig verblijf. Het pleegkind dient een bloed- of aanverwant te zijn van de hoofdpersoon. De verblijfsvergunning wordt niet verleend, indien de hoofdpersoon geen grootouder, broer, zus, oom of tante van het pleegkind is;
- in het land van herkomst is voor de vreemdeling naar het oordeel van de Minister geen aanvaardbare toekomst weggelegd, doordat er ten aanzien van het kind sprake is van zodanige omstandigheden, dat het niet of bezwaarlijk door in het land van herkomst wonende naaste bloed- of aanverwanten kan worden verzorgd. Dit wordt in het algemeen niet aangenomen van een kind dat bij zijn ouders verblijft in minder welvarende omstandigheden, voor zover die omstandigheden overigens ter plaatse als normaal zijn te beschouwen.

¹¹⁶ *Aanhangsel Handelingen II* 2004/05, nr. 527.

¹¹⁷ *Aanhangsel Handelingen II* 2004/05, nr. 527.

Daarom zal het een in Nederland verblijvend gezin van een rechtmatig hier te lande verblijvende vreemdeling of Nederlander niet zijn toegestaan om bijvoorbeeld een jonger broertje of zusje van een van de ouders, of neefje of nichtje op te nemen uitsluitend op grond van de opvatting dat het kind hier te lande in ruimere materiële welstand kan verkeren;

- de aspirant-pleegouders zijn in staat de vreemdeling een goede opvoeding en verzorging te geven;
- bij de aanvraag wordt een medische verklaring overgelegd en een garantverklaring ondertekend. De aanvraag wordt afgewezen indien uit de medische verklaring met betrekking tot het buitenlandse pleegkind niet blijkt dat in redelijkheid niet valt aan te nemen dat het kind lijdt aan een gevaarlijke besmettelijke of langdurige lichamelijke of geestelijke ziekte. Dit vereiste zal er echter niet toe leiden dat een gehandicapt kind niet zou worden opgenomen. Indien het kind, niet de nationaliteit bezit van een van de bij ministeriële regeling vast te stellen landen die zijn vrijgesteld van de verplichting een TBC onderzoek te ondergaan, en uit de medische verklaring niet blijkt dat op TBC is getest, dient het kind (in Nederland) alsnog een onderzoek ter zake te ondergaan. Indien daaraan of aan de behandeling van TBC aan de ademhalingsorganen niet wordt meegewerkt, wordt de aanvraag met toepassing van afgewezen.”¹¹⁸

3.4.4 Nederlandse nationaliteit

Het minderjarige kind verkrijgt pas de Nederlandse nationaliteit door adoptie en indien een of beide adoptiefouders Nederlander zijn (art. 5 Rijkswet op het Nederlanderschap).¹¹⁹ Een zwakke adoptie kan tot het Nederlanderschap van het adoptiekind leiden indien de zwakke adoptie door de kinderrechter wordt omgezet in een sterke adoptie. Dit moet gebeuren in overeenstemming met art. 9 Wet Conflictenrecht Adoptie (art. 5b lid 2 Rijkswet op het Nederlanderschap.)¹²⁰ dat gaat over het vereiste van toestemming van de oorspronkelijke ouders tot de omzetting.¹²¹ Hieruit volgt dat een internationaal pleegkind niet de Nederlandse nationaliteit kan krijgen, tenzij het kind door de pleegouders wordt geadopteerd. Dit kan ervoor zorgen dat het kind zich anders voelt dan de anderen in het gezin waar hij opgroeit. Ik denk echter dat het juist in het kader van internationale pleegzorg van belang is dat het kind de nationaliteit behoudt van het land waar hij vandaan komt. Op die manier blijft de band tussen hem en zijn ouders in het land van herkomst op papier zichtbaar.

¹¹⁸ Art. 3.2. Vreemdelingencirculaire 2000 (B) met toelichting < www.overheid.nl>

¹¹⁹ Van der Linden 2006, p. 66.

¹²⁰ Van der Linden 2006, p. 48.

¹²¹ Van der Linden 2006, p. 48 en 49.

3.5 Conclusie

Het Nederlandse recht is op internationale pleegzorg van toepassing indien deze in Nederland wordt uitgesproken door de Nederlandse rechter. De Nederlandse regels met betrekking tot pleegzorg zijn vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek, de Pleegkinderenwet en het Uitvoeringsbesluit Pleegkinderenwet. Daarnaast zijn er verschillende internationale verdragen die van toepassing zijn op internationale pleegzorg, te weten de VN-Verklaring, het IVRK, EVRM, het Haags Kinderbeschermingsverdrag en Brussel II-bis.

Art. 3 VN-Verklaring bevat het uitgangspunt dat kinderen zo(veel) mogelijk door hun eigen ouders moeten worden verzorgd. Is dat niet mogelijk of wenselijk, dan komen alternatieve vormen van verzorging in beeld. Op grond van art. 7 lid 1 IVRK heeft het kind recht om zijn ouders te kennen en door hen te worden opgevoed. Art. 8 lid 1 EVRM bevat het recht op family life. Indien in het kader van een kindbeschermingsmaatregel een kind op grote afstand van zijn familie in een pleeggezin wordt geplaatst, dan kan dat strijd opleveren met dit artikel. Er is geen sprake van schending van het recht op family life tussen het kind en zijn ouders wanneer het kind in een pleeggezin wordt geplaatst, zo blijkt uit de zaak Scott tegen het Verenigd Koninkrijk.¹²² Het pleegkind dat afkomstig is uit het buitenland is een 'vreemdeling' en dient te voldoen aan de vereisten van de vreemdelingenwetgeving, zoals omschreven in het Vreemdelingenbesluit 2000, Vreemdelingencirculaire 2000 en de Rijkswet op het Nederlanderschap.

¹²² EHRM 8 februari 2000, appl. no. 34745/97 (*Scott tegen het Verenigd Koninkrijk*).

4 Gezag over het internationale pleegkind

4.1 Inleiding

Onder gezag wordt ouderlijk gezag of voogdij verstaan (art. 1:245 lid 2 BW). Het ouderlijk gezag wordt door een ouder of door de ouders van het kind gezamenlijk uitgeoefend. Voogdij wordt door een derde, dus een ander dan de ouder, uitgeoefend (art. 1:245 lid 3 BW). Op grond van art. 1:245 lid 4 BW heeft het gezag betrekking op de persoon van de minderjarige, het bewind over zijn vermogen en zijn vertegenwoordiging in burgerlijke handelingen, zowel in als buiten rechte.¹²³ In beginsel hebben de pleegouders niet het gezag over het pleegkind waar zij voor zorgen. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de pleegouders toch het gezag over het pleegkind zouden kunnen krijgen en wat de voordelen zijn om de pleegouders van een internationaal pleegkind (tijdelijk) met het gezag over het kind te belasten (paragraaf 4.2). Daarna wordt het blokkaderecht van (internationale) pleegouders besproken in paragraaf 4.3. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie (paragraaf 4.4).

4.2 Pleegoudervoogdij

Als een kind lange tijd in een pleeggezin woont, dan kunnen de pleegouders op den duur de voogdij, en daarmee het gezag over het pleegkind, krijgen.¹²⁴ De voogd is de wettelijke vertegenwoordiger en verantwoordelijk voor de opvoeding en verzorging van het minderjarige kind. Op grond van de Nederlandse wetgeving kunnen slechts twee personen het gezag uitoefenen over het kind. De pleegouders kunnen daarom pas het gezag uitoefenen als de ouders dat niet meer doen. De rechter zal dus eerst de ouders van het gezag moeten ontheffen (art. 1:266 BW) of ontzetten (art. 1:269 BW). Heeft de pleegouder eenmaal de voogdij over het pleegkind, dan blijft het pleegkind in de meeste gevallen voor een aantal jaren bij de pleegouders wonen.¹²⁵ Een pleegouder kan pas na bereidverklaring tot voogd worden benoemd¹²⁶, of nadat de ouders afstand van het kind hebben gedaan.

Ondanks dat pleegouders vaak graag de voogdij en daarmee met het gezag over de pleegkinderen belast willen worden, wordt meestal Bureau Jeugdzorg tot voogd benoemd. De reden daarvan is dat er onduidelijkheid bestaat over de onderhoudsplicht jegens het pleegkind, zo blijkt uit een uitspraak van de rechtbank Groningen uit 2007.¹²⁷

¹²³ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 345.

¹²⁴ Kramer 2005, p. 40.

¹²⁵ Kramer 2005, p. 40.

¹²⁶ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 50.

¹²⁷ Rb. Groningen 13 juni 2007, *LJN* BA7500.

4.2.1 Gezamenlijke voogdij

Indien beide pleegouders de voogdij over het pleegkind hebben, is er sprake van gezamenlijke voogdij (art. 1:282 BW).¹²⁸ Gezamenlijke voogdij is mogelijk sinds 1 januari 1998. Op grond van art. 1:282 lid 1 BW moeten de voogd en een ander die in nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat, het verzoek tot gezamenlijk verzoek doen. In de literatuur wordt echter aangenomen dat de rechter ook twee 'niet-voogden' tegelijkertijd met de voogdij kan belasten.¹²⁹ Het verzoek wordt enkel afgewezen indien gegronde vrees bestaat dat bij inwilliging de belangen van het kind zouden worden verwaarloosd, zo bepaalt art. 1:282 lid 3 BW. Door de gezamenlijke voogdij wordt tegemoetgekomen aan de gelijkwaardige positie die de pleegouders ten opzichte van hun pleegkind ervaren, waardoor de gezinsband kan worden versterkt.¹³⁰ In geval van gezamenlijke voogdij is wijziging van de achternaam van het pleegkind in die van (één van) zijn voogden mogelijk (art. 1:282 lid 7 BW). Overigens is het wijzigen van de achternaam van het kind ook mogelijk wanneer er maar één persoon de voogdij over het kind heeft. Een ander gevolg van gezamenlijke voogdij is dat het pleegkind bij de heffing van successierecht gelijk wordt gesteld met de eventuele eigen kinderen van de pleegouders (art. 19 lid 1 sub d Successiewet 1956). Het nadeel van gezamenlijke voogdij is de onderhoudsplicht op grond van art. 1:282 juncto 1:253w BW. Het gevolg van deze onderhoudsplicht is dat de pleegoudervergoeding vervalt.¹³¹ De enkelhoofdige voogd is niet onderhoudsplichtig jegens het pleegkind.¹³²

Nadat de ouders het gezag ontnomen is, kan ook Bureau jeugdzorg de voogdij over het pleegkind krijgen. Het voordeel daarvan is dat Bureau Jeugdzorg, indien nodig, een buffer kan vormen tussen de pleegouders en de ouders in geval van onenigheid over beslissingen over het kind. Daarnaast is er een financieel voordeel, zoals is gebleken uit een uitspraak van de rechtbank Groningen uit 2007.¹³³ Het nadeel is dat de pleegouders voortdurend in nauw contact met Bureau Jeugdzorg moet blijven, omdat zij niet zelf bevoegd zijn om beslissingen over het kind te nemen.¹³⁴

¹²⁸ Punselie 2006, p. 234.

¹²⁹ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 51.

¹³⁰ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 51.

¹³¹ Punselie 2006, p. 234.

¹³² Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 51.

¹³³ Rb. Groningen 13 juni 2007, LJV BA7500.

¹³⁴ Punselie 2006, p. 229.

4.2.2 Gezag bij internationale pleegzorg

Ik ben er voorstander van om als een kind uit een ander land alhier in en pleeggezin verblijft de Nederlandse pleegouders van dat kind dan (eventueel tijdelijk) de voogdij over het pleegkind te geven. De pleegouder hoeft dan immers niet voor allerlei zaken toestemming te vragen aan de ouder met gezag,¹³⁵ zoals het pleegkind inschrijven bij een sportvereniging of het laten ondergaan van een operatie. Immers, het vragen van toestemming aan de ouders is al lastig en onhandig als alle betrokken personen in één land wonen en dat wordt nog lastiger indien de betrokken personen zich in verschillende landen bevinden. Bovendien zullen niet in alle landen de communicatiemiddelen (bijvoorbeeld telefoon en e-mail) van een dermate goede kwaliteit zijn dat communicatie tussen de pleegouders en de ouders makkelijk en snel zal verlopen. Daarnaast zijn er waarschijnlijk de nodige taal- en de cultuurverschillen tussen betrokkenen die het overleg over het nemen van beslissingen betreffende het pleegkind gecompliceerd (kunnen) maken. Dit geldt ook met betrekking tot het eventuele vermogen van het pleegkind. De pleegoudervoogd wordt immers bewindvoerder van de minderjarige (art. 1:337 BW). Dit heeft als voordeel dat de pleegoudervoogd over het vermogen van de minderjarige kan beschikken en niet bij elke uitgave toestemming aan de ouders hoeft te vragen. Uiteraard moet de pleegoudervoogd zich daarbij wel als een goed bewindvoerder gedragen (art. 1:337 lid 2 BW). Een ander belangrijk voordeel van de voogdij van de pleegouders over het pleegkind, is dat daarmee de juridische situatie in overeenstemming wordt gebracht met de feitelijke situatie.

Het is naar mijn mening dus praktisch om het gezag aan de pleegouders te geven. Bovendien geeft de wet dit ook als voorkeur aan indien de ontheffing van het gezag wordt uitgesproken na een verzorging en opvoeding in het pleeggezin van tenminste een jaar met instemming van de ouder, voortzetting van de plaatsing noodzakelijk is en van terugkeer naar de ouder ernstig nadeel van het kind moet worden gevreesd (art. 1:268 lid 2 sub d BW). Aan de positie van de ouders dient hierbij niet voorbij worden gegaan. De pleegouders zouden bijvoorbeeld een jaar met het gezag kunnen worden belast en dat, indien nodig, na elk jaar te verlengen. Echter, dat bevordert de gewenste stabiliteit en continuïteit niet.

Naar mijn mening zou de aan gezamenlijke voogdij gekoppelde onderhoudsplicht (en het daarmee vervallen van de aanspraak op de pleegvergoeding) gestopt moeten worden. Het is immers wenselijk dat het pleegkind 'zo gewoon mogelijk' in het gezin wordt opgevoed. Ik ben het daarom met Punselie eens dat dit het beste is indien de pleegouders zoveel mogelijk samen verantwoordelijk zijn voor de beslissingen die ten aanzien van het pleegkind genomen dienen te worden.

¹³⁵ Kramer 2005, p. 41.

Art. 1:275 lid 3 BW zou bijvoorbeeld uitdrukkelijk de mogelijkheid dienen te bevatten om ook beide pleegouders tot voogd te benoemen en er zou in art. 1:299a BW bepaald dienen te worden dat als twee personen (niet zijnde de ouders van het kind) het kind gedurende minimaal een jaar hebben verzorgd en opgevoegd, zij de kinderrechter kunnen verzoeken hen met de gezamenlijke over dat kind voogdij te belasten.¹³⁶

Het (tijdelijk) ontnemen van het gezag van de biologische ouders lijkt een logische en vooral praktische maatregel, maar er werd in Nederland tot voorkort nog terughoudend omgegaan met het overdragen van de voogdij en daarmee het gezag over het kind. Echter, de Hoge Raad heeft in april 2008¹³⁷ geoordeeld dat een vader werd ontheven van het gezag over zijn kind. De Hoge Raad kwam tot dit oordeel ondanks het bezwaar van de vader dat hij zich onwaardig zou voelen wanneer hij van het gezag zou worden ontheven en dat hij vreesde dat ontheffing zou leiden tot verlies van contact met zijn kind. Met deze uitspraak komt de Hoge Raad terug van eerdere rechtspraak.¹³⁸

4.2.3 Mogelijke modellen voor gezag over het internationale pleegkind

De ontneming van het gezag blijkt voor veel ouders een moeilijke stap te zijn. Zij ervaren dit vaak als aantasting van hun ouderschap. Een, naar mijn mening begrijpelijke, reden daarvan zou kunnen zijn, is dat voor ontheffing van het gezag moet worden aangetoond dat de ouders ongeschikt of onmachtig zijn om hun kind op te voeden (art. 1:266 BW).¹³⁹ Echter, de ouders hoeven het zeker niet te zien als een aantasting van hun ouderschap, want zij blijven nog steeds juridisch ouder van het kind. Het juridisch ouderschap wordt met het ontnemen van het gezag immers niet ontnomen. Toch kan ik mij indenken dat het ontnemen van het gezag psychisch zwaar kan zijn voor ouders. Het zou dan ook een optie kunnen zijn om voor een vorm te kiezen die erg lijkt op het in 2002 in Engeland voorgestelde systeem waarin een 'special guardianship order (SGO)' ten behoeve van de pleegouders kan worden gemaakt. In dat systeem wordt de biologische ouders namelijk niets ontnomen, maar hun 'parental responsibility' wordt wel 'minder waard'.¹⁴⁰ Bij een SGO worden de dagelijkse taken en verantwoordelijkheden formeel bij de pleegouders neergelegd, terwijl de familierechtelijke band met de ouders behouden blijft.¹⁴¹ Door dit systeem kan dus tegemoet worden gekomen aan de negatieve gevoelens die de ouders ervaren wanneer hen het gezag over hun kinderen wordt ontnomen.¹⁴² Een dergelijk model zou om die reden naar mijn mening wenselijk zijn.

¹³⁶ Punselie 2006, p. 234.

¹³⁷ HR 4 april 2008, LJV BC5726.

¹³⁸ HR 4 april 2008, LJV BC5726.

¹³⁹ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 88.

¹⁴⁰ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 89.

¹⁴¹ Vinke 2005, p. 16.

¹⁴² Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 89.

Een derde mogelijkheid zou kunnen worden gevonden in een voorstel van de Nederlandse Gezinsraad uit 1996. In het rapport 'Nieuw Gezinsrecht' wordt voorgesteld om de rechtsfiguur 'aanneming van juridisch ouderschap' in het leven te roepen. Deze rechtsfiguur heeft als doel recht te kunnen doen aan het belang van stabiliteit en permanentie in 'nieuwe gezinnen'. Het zou onder andere een optie kunnen zijn wanneer kinderen langdurig opgroeien in een pleeggezin. In het voorgestelde systeem zouden de pleegouders een verzoek tot aanneming van juridische ouderschap bij de rechter moeten indienen.

De rechter toetst het verzoek vervolgens aan het belang van het kind. Indien het verzoek wordt toegewezen, kan dat tot gevolg hebben dat het kind vier juridische ouders krijgt: zowel de biologische ouders als de pleegouders worden dan juridisch ouder van het kind. Dit zou recht doen aan de moeilijke situatie waarin pleegkinderen zich bevinden en aan hun gevoel in beide gezinnen zich thuis te voelen.¹⁴³ In het voorstel worden aan de aanneming van juridisch ouderschap in de visie van de Nederlandse Gezinsraad dezelfde rechtsgevolgen gekoppeld als aan het ontstaan van juridisch ouderschap door geboorte, met uitzondering van de nationaliteit en de naam van het kind.¹⁴⁴ Ik ben er geen voorstander van om dit model in te voeren, omdat het niet overeenkomt met de Nederlandse wetgeving. Op grond van het Nederlandse recht kunnen er immers maar twee personen de juridische ouder van een kind zijn. Indien dit in het geval van internationale pleegzorg wordt gewijzigd, zou dit ook bij andere situaties aangepast moet worden. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan ouders die zijn gescheiden en die elk een nieuwe partner hebben met wie ze hun kind opvoeden. De nieuwe partners zouden dan waarschijnlijk ook juridisch ouder van dat kind willen worden, net als de biologische ouders. Naar mijn mening is dat geen gewenste ontwikkeling.

4.3 Blokkaderecht

Tot 1978 stonden pleegouders vrijwel machteloos wanneer de gezagsdrager besloot tot een andere verblijfplaats voor het kind en de pleegouders dit niet in het belang van het kind achtten. Sinds 1978 is het blokkaderecht (art. 1:253s BW) van kracht geworden. Vanaf dat moment is instemming van de pleegouders nodig om het kind uit het pleeggezin weg te halen. Voorwaarde bij het opwerpen van deze blokkade is dat de pleegouders het kind met instemming van de gezagsdrager ten minste één jaar als behorend tot hun gezin hebben opgevoed. Indien de pleegouders de blokkade opwerpen, dan kunnen de gezagsdragers zich wenden tot de kinderrechter die vervangende toestemming kan geven. Het oordeel van de kinderrechter hangt af van degenen die het verzoek heeft ingediend: indien het verzoek is ingediend door de juridische ouders, dan kan de rechter dit verzoek slechts afwijzen indien er gegronde vrees bestaat dat de belangen van het kind worden verwaarloosd als het teruggaat naar de ouders.

¹⁴³ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 91.

¹⁴⁴ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 91 en 92.

Wordt het verzoek ingediend door de voogd, dan wordt het verzoek slechts ingewilligd als de kinderrechter dit in het belang van het kind acht. De ouders hebben dus een sterke positie.¹⁴⁵

Ik ben van mening dat het blokkaderecht ook bij internationale pleegzorg van toepassing moet zijn. De situatie kan zich immers voordoen dat de ouders het kind uit het pleeggezin willen halen om hem zelf weer in het land van herkomst op te voeden, terwijl de pleegouders van mening zijn dat dit (nog) niet in het belang is van het kind.

Ik denk echter ook dat de Nederlandse overheid ervoor dient te waken dat de pleegouders geen misbruik van het blokkaderecht gaan maken om op die manier aan hun kinderwens te voldoen op het moment dat zij bijvoorbeeld niet voor adoptie in aanmerking kwamen.

De ouders kunnen om een ondertoezichtstelling vragen ter bescherming van het gezinsleven met hun kind. Een ondertoezichtstelling is er in beginsel op gericht om de band tussen het kind en zijn ouders in stand te houden.¹⁴⁶

Zoals eerder vermeld, werkt het blokkaderecht pas op het moment dat de plaatsing langer dan een jaar duurt. Dit leidt in Nederland wel eens tot situaties waarin de biologische ouders het kind vlak voordat de termijn van een jaar is verstreken, weghalen uit het pleeggezin om het vervolgens weer in een ander pleeggezin onder te brengen.¹⁴⁷ Gezien de afstand tussen de biologische ouders en het pleeggezin, acht ik dit (gelukkig) in het kader van internationale pleegzorg praktisch niet mogelijk.

4.4 Conclusie

Op grond van art. 1:245 lid 2 BW wordt onder gezag, ouderlijk gezag of voogdij verstaan. In beginsel hebben de pleegouders dus niet het gezag over het kind dat zij opvoeden. De pleegouders kunnen wel de voogdij en daarmee het gezag over het pleegkind krijgen. Het grote voordeel daarvan is dat de pleegouders niet voor allerlei zaken toestemming aan de ouders dienen te vragen aan de ouders met gezag. Deze vorm biedt tevens stabiliteit aan de pleegouders, omdat het juridisch bevestigd wat praktisch al wordt uitgevoerd: de pleegouders zijn verantwoordelijk voor de zorg en opvoeding van het pleegkind. Dit is, vooral bij internationale pleegzorg, erg praktisch, omdat het pleegouders de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen omtrent het pleegkind. Echter, veel ouders ervaren de ontneming van het gezag als een aantasting van hun ouderschap. Dit is onterecht, aangezien zij juridisch ouder van het kind blijven. Indien de pleegouders het kind met instemming van de gezagsdrager ten minste één jaar als behorend tot hun gezin hebben opgevoed, dan kunnen zij, indien nodig, het blokkaderecht opwerpen. Dit geldt ook in het geval van internationale pleegzorg, maar dan moet er wel voor worden gewaakt dat pleegzorg geen sluiproute voor adoptie wordt.

¹⁴⁵ Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra 2005, p. 229.

¹⁴⁶ Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra 2005, p. 229.

¹⁴⁷ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 86 en 87.

5 Dagelijkse opvoeding en verzorging van het pleegkind

5.1 Inleiding

De pleegouders zijn belast met de dagelijkse opvoeding en verzorging van het pleegkind dat bij hen woont. Dat geldt ook wanneer het pleegkind afkomstig is uit een ander land dan Nederland. Naarmate het kind langer bij de pleegouders woont, kunnen zich meerdere en verschillende problemen rondom opvoeding en verzorging voordoen op het gebied van levensbeschouwing, school, medische zorg, naamrecht en overlijden. In dit hoofdstuk worden deze mogelijke problemen beschreven, zodat kan worden beoordeeld of internationale pleegzorg een zinvol alternatief is voor interlandelijke adoptie.

5.2 Levensbeschouwing van het pleegkind en zijn ouders

Verschil in cultuur en levensbeschouwing kan tot problemen leiden bij de opvoeding en verzorging van pleegkinderen. Het uitgangspunt moet daarbij, naar mijn mening, zijn dat er moet worden gekeken naar de culturele en religieuze/levensbeschouwelijke achtergrond van het pleegkind.¹⁴⁸ Ook bij (internationale) pleegzorg is de opvang van het kind immers gericht op behoud dan wel herstel van de band tussen het kind en zijn ouders.¹⁴⁹ Daarnaast moet echter ook worden gekeken naar de wens van het pleegkind zelf, indien hij in staat is om dit kenbaar te maken.¹⁵⁰ Eventueel kan bij een belangenconflict een bijzondere curator (art 1:250 BW) worden benoemd. Deze kan opkomen voor de belangen van het kind bij een belangenconflict tussen het kind en zijn ouders, dat verder gaat dan huis,- tuin- en keukenconflicten.¹⁵¹

Het kan voorkomen dat de ouders met gezag willen dat hun kind dat bij de pleegouders verblijft, wordt besneden maar dat de pleegouders het hier niet mee eens zijn. Het gerechtshof Den Bosch heeft in 2002¹⁵² bepaald dat de beslissing over het al dan niet besnijden van een jongen moest worden uitgesteld tot de jongen deze beslissing zelf kan nemen. Een besnijdenis is immers onomkeerbaar als deze eenmaal is uitgevoerd.¹⁵³ Daarnaast is de ingreep medisch niet noodzakelijk.¹⁵⁴ Indien de jongen daar behoefte aan heeft, kan hij zelf op latere leeftijd kiezen voor besnijdenis om zijn culturele en religieuze identiteit te bevestigen. Door deze beslissing worden de leefregels van de Islam niet geschonden.

¹⁴⁸ Kramer 2005, p. 112.

¹⁴⁹ Kramer 2005, p p. 114.

¹⁵⁰ Kramer 2005, p p. 114.

¹⁵¹ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 349.

¹⁵² Gerechtshof Den Bosch 26 november 2002, *LJN AF2955*.

¹⁵³ Kramer 2005, p, p. 113.

¹⁵⁴ Rb. Zutphen 31 juli 2007, nr. 83927 JE RK 07-110, *JPF* p. 695-699 (m.nt. P. Vlaardingerbroek).

Besnijdenis geldt enkel als culturele verplichting en de leeftijd waarop de besnijdenis moet worden uitgevoerd staat niet vast.¹⁵⁵ Deze zaak betrof overigens een geschil tussen twee ouders, maar is naar mijn mening ook van toepassing op een geschil tussen de ouders en de pleegouders. Ik ben het bovendien met Vlaardingerbroek eens dat bij pleegzorg ook rekening met de opvattingen van de pleegouders moet worden gehouden, omdat zij zijn belast met de dagelijkse opvoeding en verzorging van het pleegkind.¹⁵⁶ Een dergelijk opvoedingsgeschil zal zich overigens niet snel voordoen bij meisjesbesnijdenis, want dat is verboden en strafbaar in Nederland (artt. 300 t/m 304 Sr).

5.3 Het recht op onderwijs van het pleegkind

Elk kind heeft recht op onderwijs, zo volgt uit art. 28 IVRK. In Nederland kennen we een leerplicht die begint op de eerste dag van de maand die volgt op de maand waarin een kind vijf jaar is geworden (art. 3 lid 1 Leerplichtwet). De leerplicht eindigt in Nederland aan het eind van het schooljaar waarin een leerling zestien jaar is geworden of aan het einde van het twaalfde schooljaar (art. 3 lid 1 Leerplichtwet). Zowel de pleegouders als de ouders met gezag zijn verantwoordelijk voor de inschrijving van het kind als leerling van de school en het toezicht op het schoolbezoek (art. 2 lid 1 Leerplichtwet). Het is dus verstandig dat de pleegouders en de ouders hieromtrent afspraken maken.¹⁵⁷

Wat betreft onderwijs voorzie ik een probleem bij internationale pleegzorg. Een kind dat afkomstig is uit het buitenland zal in de meeste gevallen de Nederlandse taal niet meteen beheersen en zal dus moeite hebben met het volgen van de lessen op een Nederlandse school. Maar het grootste probleem zie ik hierin dat de pleegzorg tijdelijk is. Hoe lang het kind in Nederland verblijft is natuurlijk niet in alle gevallen gelijk, maar vroeg of laat zal het kind teruggaan naar zijn biologische ouders waar hij wellicht niet naar school kan. Is het in het belang van het kind om een kind slechts een paar jaar in Nederland naar school te laten gaan? Voorstanders kunnen zeggen dat het kind dan tenminste enkele jaren onderwijs heeft kunnen volgen en dat het kind volledig meedraait in het pleeggezin als het - net als de andere kinderen in het gezin - naar school gaat. Ik vraag mij echter af of het echt in het belang is van het kind om hem maar tijdelijk te laten 'proeven' van het naar school kunnen gaan. Wellicht is het zelfs wel in het nadeel van het kind om hem na enkele jaren de mogelijkheid tot het (ver)volgen van onderwijs weer te ontnemen.

¹⁵⁵ Kramer 2005, p 113.

¹⁵⁶ Rb. Zutphen 31 juli 2007, nr. 83927 JE RK 07-110, *JPF* p. 695-699 (m.nt. P. Vlaardingerbroek)..

¹⁵⁷ Kramer 2005, p. 101.

4.4 Medische zorg voor het pleegkind

Tijdens het verblijf van het kind bij de pleegouders kan het voorkomen dat het kind medische zorg nodig heeft. Het uitvoeren van een medische behandeling vindt plaats op basis van de wettelijke regeling inzake de geneeskundige behandelovereenkomst (gbo; art. 7:446 e.v. BW). Bij de geneeskundige behandelovereenkomst zijn twee partijen betrokken: de opdrachtgever en de arts. Het ligt aan de leeftijd van het kind of zijn toestemming voor de behandeling voldoende is of dat (mede) toestemming van zijn wettelijk vertegenwoordiger(s) is vereist. Voor kinderen tot twaalf jaar geldt dat de ouders met gezag toestemming moeten geven voor de geneeskundige behandeling. Indien de pleegouder de voogdij over het pleegkind heeft, dan is hij bevoegd om die toestemming te geven. Voor kinderen tussen de twaalf en zestien jaar geldt het zogenaamde dubbele toestemmingsvereiste: zowel het kind als de ouder met gezag of de voogd moet toestemming voor de behandeling geven (art. 7:450 lid 2 BW). De toestemming van het kind kan hierbij komen te vervallen, indien hij niet in staat is om over zijn eigen belangen te beoordelen (art. 7:450 lid 3 BW). Kinderen tussen de twaalf en zestien jaar kunnen in bepaalde gevallen ook een geneeskundige behandeling ondergaan zonder toestemming van zijn ouder met gezag of voogd. Als voorwaarde geldt in dat geval dat de behandeling nodig is om ernstig nadeel voor de gezondheid te voorkomen en dat het kind de behandeling weloverwogen blijft wensen op het moment dat de ouder met gezag of de voogd te toestemming voor de behandeling niet wil verlenen. Daarnaast geldt dat het kind in staat moet zijn tot redelijke waardering van zijn belangen (art. 7:450 lid 2 BW). Minderjarigen van zestien jaar en ouder mogen zelf beslissingen nemen over medische behandelingen (art. 7:447 lid 1 BW). Zij hebben dus geen toestemming van hun ouder met gezag of voogd nodig.¹⁵⁸ De kosten van de medische behandeling komen in principe voor rekening van de ouders.¹⁵⁹ Dit lijkt mij in het geval van internationale pleegzorg niet altijd mogelijk en ik voorzie hier dan ook een praktisch probleem. Ouders die woonachtig zijn in bijvoorbeeld een 'Derde Wereld' land zullen immers niet over de financiële middelen te beschikken om de kosten van de medische behandeling te voldoen.

Indien een medische behandeling van een kind, jonger dan twaalf jaar, noodzakelijk is om ernstig gevaar voor zijn gezondheid te voorkomen en de ouder met gezag geeft geen toestemming voor het uitvoeren van de behandeling, dan kan die toestemming worden vervangen door die van de kinderrechter, zo volgt uit art. 1:254 BW.

Op grond van de wettelijke regeling inzake de gbo vallen onder medische zorg ook de 'dagelijkse' medische zorg, zoals een bezoek aan de tandarts en het verwijderen van wratten. Formeel is dus ook voor deze behandelingen toestemming vereist. In de praktijk wordt echter niet voor al deze 'dagelijkse' behandelingen toestemming gevraagd aan de ouders met gezag of aan de voogd.

¹⁵⁸ Janssen 1995, p. 271.

¹⁵⁹ Kramer 2005, p. 90.

De pleegouders die niet met de voogdij over het kind zijn belast dienen daarom bij de (rechts)persoon die een geneeskundig beroep of bedrijf uitoefent duidelijk te maken wie het gezag over het kind heeft. De behandelaar van de medische behandeling mag er niet blindelings vanuit gaan dat de toestemming wel gegeven zal zijn, al denk ik dat de behandelaar bij 'dagelijkse' behandelingen er wel vaak vanuit gaat dat de toestemming is verleend.¹⁶⁰

Indien de ouders het gezag over het kind hebben behouden, dan mag het ziekenhuis niet zonder toestemming van de ouders met gezag medische informatie aan de pleegouders verstrekken. Formeel gezien kan het ziekenhuis zelfs de toegang tot het pleegkind weigeren als de ouders tegen het bezoek van de pleegouders bezwaar maken. De pleegouder is immers geen bloedverwant van het kind en zij hebben geen voogdij over het kind.¹⁶¹ Dit lijkt mij niet gewenst en vooral niet in het geval van internationale pleegzorg. Als het kind in het ziekenhuis ligt dan zal het de behoefte hebben om bezoek te ontvangen. Zijn ouders die in het buitenland wonen zullen hem waarschijnlijk vanwege de afstand en de kosten niet kunnen, of in verband met de IND niet mogen, bezoeken. Mogelijk heeft het kind niet eens behoefte om zijn ouders te zien, maar wil het wel zijn pleegouders op bezoek krijgen omdat zij hem dagelijks opvoeden. Als hen de toegang tot het kind in het ziekenhuis dan wordt ontzegd lijkt mij dat niet in het belang van het kind (tenzij de verhouding tussen het kind en zijn pleegouders ernstig verstoord is). Indien twee ouders met gezag een conflict hebben over een medische behandeling van hun kind en zij komen er niet uit, dan kunnen zij dat geschil op grond van art. 1:253a BW voorleggen aan de rechter.¹⁶² Naar mijn mening dient dit artikel ook van toepassing te zijn op een conflict over het belang van het kind tussen de pleegouders en de juridische ouders. Op die manier beslist de rechter immers over het belang van het kind en wordt het kind niet benadeeld.

Naar mijn mening dienen de pleegouders op de hoogte te worden gesteld van wat er met het kind aan de hand is. Als het kind immers uit het ziekenhuis wordt ontslagen, dan zijn het de pleegouders die de zorg voor het kind weer op zich nemen. Dit kunnen zij alleen goed doen als zij weten welke behandeling het kind heeft ondergaan. Een ouder zonder gezag heeft op grond van art. 1:377c BW recht op de medische informatie over zijn kind. Naar mening dient dit artikel ook op pleegouders van toepassing te zijn.¹⁶³

¹⁶⁰ Kramer 2005, p. 90 en 91.

¹⁶¹ Kramer 2005, p. 91.

¹⁶² Punselie 2007, p. 133.

¹⁶³ Vlaardingerbroek 2007, p. 119.

5.5 Het naamrecht van het pleegkind

Zoals eerder beschreven paragraaf 4.2 is het mogelijk om de achternaam van het pleegkind te wijzigen in de achternaam van een of beide pleegouders¹⁶⁴. Dit sluit aan bij de wens dat het pleegkind 'zo gewoon mogelijk' in het gezin wordt opgevoed.¹⁶⁵ Met het oog op het belang van het kind bij het behoud van zijn eigen identiteit, waarvan de naam een wezenlijk onderdeel kan vormen, wordt er echter terughoudend omgegaan met verzoeken tot naamswijziging.¹⁶⁶ Aangezien internationale pleegzorg tot doel heeft om de band tussen de ouders en het kind in stand te laten, is het naar mijn mening beter om de achternaam van het pleegkind niet te wijzigen in de achternaam van een of beide pleegouders. Het kan aan de ene kant van belang zijn om door naamswijziging bij het pleeggezin te horen, maar het is aan de andere kant ook denkbaar dat een kind zijn oorspronkelijke voor- en/of geslachtsnaam wil behouden in verband met zijn eigen identiteit.¹⁶⁷ Dit geldt ook bij de voornaam van het kind, vooral als een kind vernoemt is naar een van zijn ouders of een typische naam uit het land van herkomst heeft. Wanneer een kind een zeer moeilijk uitspreekbare voornaam heeft, kan ik me voorstellen dat de pleegouders een verbastering van de voornaam hanteren.¹⁶⁸ Uiteraard dient bij de wijziging van de naam van het kind de regels op dit gebied te worden gevolgd (titel 2 boek 1 BW).

5.6 Overlijden van het pleegkind

Wanneer een pleegkind komt te overlijden, ontstaan er problemen van diverse aard. Indien de ouders van een Nederlands pleegkind het gezag over dat kind hebben, dan nemen zij alle beslissingen rondom het overlijden. De pleegouders zijn dan afhankelijk van de 'goodwill' van de ouders om ook afscheid van het kind te mogen nemen.¹⁶⁹ Naar mijn mening dienen de ouders (óók bij internationale pleegzorg) alle beslissingen rondom het overlijden van hun kind te nemen, aangezien zij juridisch gezien de ouders van het kind blijven. Mochten de ouders het gezag over het kind niet meer hebben, dan zullen de pleegouders alle beslissingen nemen, maar naar mijn mening dienen zij wel de ouders daarbij te betrekken omdat internationale pleegzorg tot doel heeft om de band tussen de ouders en het kind ten minste in stand te laten. Overigens komt het pleegouderschap officieel ten einde indien het pleegkind komt te overlijden.

¹⁶⁴ Punsellie 2006, p. 234.

¹⁶⁵ Punsellie 2006, p. 234.

¹⁶⁶ Punsellie 2006, p. 237.

¹⁶⁷ Schmidt 1996, p. 231.

¹⁶⁸ Melenhorst 2006, p. 28.

¹⁶⁹ Kramer 2005, p. 94.

5.7 Conclusie

Bij de dagelijkse opvoeding en verzorging van het pleegkind kunnen zich verschillende problemen voordoen. Deze problemen kunnen grotendeels worden opgelost indien de pleegouders met het gezag over het pleegkind worden belast, zoals voorgesteld in hoofdstuk 4. Om te beginnen kan verschil in cultuur en levensbeschouwing tot problemen leiden bij de opvoeding en verzorging van de internationale pleegkinderen. Het uitgangspunt moet daarbij zijn dat er moet worden gekeken naar de culturele achtergrond van het pleegkind. Met betrekking tot besnijdenis heeft de rechter bepaald dat de beslissing over het al dan niet besnijden van een jongen moest worden uitgesteld tot de jongen deze beslissing zelf kan nemen. Onderwijs van het kind is een ander probleem. Een kind dat afkomstig is uit het buitenland zal in de meeste gevallen de Nederlandse taal niet beheersen. Bovendien is de pleegzorg tijdelijk. Het is niet in het belang van het kind om een kind maar een paar jaar in Nederland naar school te laten gaan. Ook met betrekking tot medische zorg kunnen er problemen ontstaan. De mogelijkheid bestaat dat de ouder met gezag geen toestemming voor het uitvoeren van de geneeskundige behandeling wil geven, bijvoorbeeld omdat hij de noodzaak er niet van inziet of omdat de godsdienst de behandeling niet toestaat. Een volgend lastig punt is de geslachtsnaam van het pleegkind. Hij zou immers de achternaam van de pleegouders kunnen gaan dragen. Met het oog op het belang van het kind bij het behoud van zijn eigen identiteit, waarvan de naam een wezenlijk onderdeel kan vormen, is dit echter niet wenselijk. Tot slot kunnen er conflicten ontstaan wanneer het pleegkind komt te overlijden. In dat geval dienen de ouders alle beslissingen rond het overlijden te nemen. Uit bovengenoemde problemen blijkt dat er verschillende 'haken en ogen' aan internationale pleegzorg zitten.

6 Het recht op en het belang van omgang tussen het pleegkind en zijn ouders

6.1 Inleiding

Tijdens het verblijf van het kind in het pleeggezin is het belangrijk dat het kind omgang heeft met zijn ouders. Omgang houdt in: bezoeken en telefonisch of schriftelijk contact (eventueel per e-mail). Omgang door middel van bezoek is daarbij uiteraard ruimer dan de andere genoemde vormen van omgang. In geval van scheiding van echtgenoten wordt er meestal ook een omgangsregeling vastgesteld. Vaak lukt het de ouders echter niet om goede afspraken met elkaar te maken of werkt een vastgestelde omgangsregeling na verloop van tijd niet meer, zodat er geen contact is tussen de uitwonende ouder en het kind.¹⁷⁰ Dit moet bij omgang in het geval van internationale pleegzorg worden voorkomen, omdat internationale pleegzorg nou juist als doel heeft om het contact tussen het kind en zijn ouder(s) in stand te houden. Voordat ik in dit hoofdstuk inga op het recht van omgang (paragraaf 6.4), zal ik eerst uiteenzetten waarom omgang tussen het kind en zijn pleegouders van belang is (paragrafen 6.2 en 6.3).

6.2 Status- en afstammingsinformatie over het pleegkind

Om te beginnen zal ik het verschil tussen status- en afstammingsinformatie uiteenzetten. Hierin dient namelijk een onderscheid te worden gemaakt. Statusvoorlichting houdt in: vertellen aan het kind dat andere ouders dan de ouders die hem opvoeden zijn biologische ouders zijn. Afstammingsvoorlichting houdt in dat aan het kind wordt verteld wie zijn biologische ouders zijn.¹⁷¹ Een belangrijk begrip in het afstammingsrecht is 'bloedverwantschap'. Hieronder wordt verstaan: de betrekking die bestaat tussen hen, van wie de een van de ander afstamt, of die van dezelfde persoon afstammen.¹⁷²

6.2.1. Rechtsbronnen van het status- en afstammingsrecht

Het recht op status- en afstammingsinformatie vloeit voort uit de wet.¹⁷³ Op grond van art. 7 IVRK heeft een kind het recht om, voor zover dat mogelijk is, zijn ouders te kennen en door hen te worden verzorgd. Dit recht is mede gebaseerd op art. 8 IVRK, wat het recht van het kind op het behouden van zijn identiteit, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging, omvat. Verder wordt in art. 18 IVRK verwezen naar de eigen verantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding van het kind.

¹⁷⁰ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 443.

¹⁷¹ Van der Linden 2006, p. 24.

¹⁷² Van Raak-Kuiper & Vlaardingerbroek 2006, p. 16.

¹⁷³ Van der Linden 2006, p. 25.

Daarnaast is in art. 8 EVRM het recht op privé-leven, familie- en gezinsleven vastgelegd.¹⁷⁴ Er bestaat overigens discussie over de vraag of er een recht op afstammingsinformatie bestaat, zo blijkt uit 'Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie' van Van Raak-Kuiper (2007), p. 6 en 7. Deze discussie laat ik in deze scriptie buiten beschouwing. De reden daarvan is dat uit de volgende subparagraaf zal blijken dat het voor een kind van belang is om te weten van wie hij afstamt. Internationale pleegzorg sluit hier bij aan, omdat bij internationale pleegzorg in beginsel contact bestaat tussen het kind en zijn ouders. Of een kind ook recht heeft om te weten van wie hij afstamt is in het kader van deze scriptie niet relevant. Tevens dienen degenen die verantwoordelijk zijn voor de zorg van een pleeg- of adoptiekind, op grond van art. 9 IVRK rekening te houden met de behoefte van het kind om over zijn/haar achtergrond te worden geïnformeerd.¹⁷⁵ Tot slot is omgang geregeld in titel 15, boek 1 BW.

6.2.2. Het belang van status- en afstammingsinformatie

De wetgever acht het van groot belang dat mensen weten waar hun wortels liggen.¹⁷⁶ Dit blijkt uit de tekst van de Memorie van Toelichting bij het Wetsvoorstel 'donorgegevens kunstmatige bevruchting': "Het niet weten en niet kunnen weten wie je vader en moeder zijn, grijpt velen, in het bijzonder degene die dat overkomt, zeer diep aan. Kennis omtrent de afstamming biedt mensen een basis. Ontbreekt die basis dan missen mensen een bouwsteen die hen dieper inzicht in zichzelf zou kunnen geven".¹⁷⁷ Ook de Centrale Adoptieraad hecht grote waarde aan de statusvoorlichting van het te adopteren of het geadopteerde kind voor de adoptie. De voorlichting kan alleen worden uitgesteld indien deskundigen op goede gronden aantonen dat de voorlichting vooralsnog nadelig is voor een kind. In de meeste gevallen geldt dat, zodra een kind toe is aan voorlichting, de adoptiefouders hem op de hoogte moeten brengen van zijn status van voor de adoptie.¹⁷⁸ Dit moet naar mijn mening ook gelden in het geval van internationale pleegzorg, aangezien het noodzakelijk is voor een kind om te weten wat zijn status is. Het maakt daarbij naar mijn mening niet uit of het gaat om een pleegkind of een adoptiekind.

Er zijn verschillende redenen om een kind informatie te geven over zijn afkomst. Om te beginnen heeft een kind recht om de waarheid te weten. Daarnaast kan er een vervelende situatie ontstaan als het kind onverwacht geconfronteerd wordt met de ontdekking dat de mensen die voor hem zorgen, niet zijn ouders zijn. Een tijdige statusvoorlichting kan wellicht een latere identiteitscrisis bij het kind minder heftig maken of voorkomen.¹⁷⁹ Bij adoptiefkinderen kunnen immers identiteitsproblemen ontstaan omdat zij niet weten wie hun biologische ouders zijn en/of door de gedachte dat zij zijn afgestaan.

¹⁷⁴ Van Raak-Kuiper 2007, p. 6.

¹⁷⁵ Nederlandse Gezinsraad 2002, p. 18.

¹⁷⁶ Van Raak-Kuiper 2007, p. 1.

¹⁷⁷ *Kamerstukken II* 1992/93, 23 207, nr. 3, p.1 (MvT).

¹⁷⁸ Van der Linden 2006, p. 24.

¹⁷⁹ Van der Linden 2006, p. 25.

Bij veel geadopteerden bestaat dan ook behoefte om erachter te komen wie hun biologische ouders zijn. Buitenlandse geadopteerden proberen daarom vaak in het geboorteland hun biologische familie op te sporen en/of de reden van afstand te achterhalen. Het weten van wie je afstamt is tevens medisch van belang, bijvoorbeeld bij erfelijke ziekten. Daarnaast is het belangrijk om te weten dat degene met wie men een (liefdes)relatie aangaat, geen familielid is. Er bestaat immers een verhoogd risico op een genetische afwijking bij het kind indien zijn ouders familie van elkaar zijn.¹⁸⁰ Tevens spelen er genealogische overwegingen (wie behoren er tot de oorspronkelijke familie van het kind) en sociaal-pedagogische overwegingen (de verzorgings- en opvoedingssituatie voordat het kind bij zijn nieuwe opvoeders kwam wonen).¹⁸¹ Naast deze maatschappelijke belangen spelen er verschillende juridische belangen. Aan het bestaan van een familierechtelijke relatie worden immers verschillende rechtsgevolgen gekoppeld, zoals de nationaliteit, het gezags- en omgangsrecht, het naamrecht en verschillende afgeleide rechtsgevolgen, zoals huwelijksverboden. Daarnaast is het bestaan een familierechtelijk betrekking voor het onderhoud- en het erfrecht.¹⁸² Uiteraard kan aan statusvoorlichting wat minder waarde worden gehecht indien een kind afkomstig is uit bijvoorbeeld Azië en Zuid-Amerika, aangezien het kind in dat geval al zelf in een vroeg stadium aan de huidskleur kan zien dat degenen die hem opvoeden, niet zijn biologische ouders zijn.¹⁸³ Echter, dat mag geen excuus zijn om de statusvoorlichting volledig achterwege te laten.

6.2.3. Het behoud van de band tussen het kind en zijn biologische familie

Ik ben het met Schmidt eens dat ook wanneer de banden een zeer gering en abstract karakter krijgen, ze hun emotionele betekenis kunnen behouden. Wellicht is deze betekenis in internationale gevallen wel sterker. Het gaat dan immers naast de band met de oorspronkelijke familie, ook om die met het land en de cultuur van herkomst.¹⁸⁴ Daarnaast kunnen de banden met de oorspronkelijke familie op de lange termijn ook in praktisch opzicht betekenis hebben. De wens om naar de herkomst te zoeken, speelt vaak op lange termijn bij een kind. Op het moment dat een kind wordt geadopteerd of in een pleeggezin wordt geplaatst kan nog niet worden voorspeld of het kind later zijn oorspronkelijke naam weer zal willen aannemen of dat het op zoek zal gaan naar zijn biologische familie.¹⁸⁵ Des te meer een reden om de banden niet te verbreken en voor internationale pleegzorg te kiezen.

Tegenstanders van het behoud van de band tussen het kind en zijn biologische ouders kunnen aanvoeren dat deze mogelijke toekomstige wensen een te onstabiele basis vormen voor het voortbestaan van een juridische relatie.

¹⁸⁰ Van Raak-Kuiper 2007, p. 3.

¹⁸¹ Van der Linden 2006, p. 25.

¹⁸² Van Raak-Kuiper & Vlaardingenbroek 2006, p. 13.

¹⁸³ Van der Linden 2006, p. 26.

¹⁸⁴ Schmidt 1996, p. 223.

¹⁸⁵ Schmidt 1996, p. 223.

Deze tegenstanders zullen erop wijzen dat het herstel van feitelijke contacten meestal een incidenteel karakter draagt, dat het zwaartepunt vrijwel altijd bij de relatie met de 'nieuwe' opvoeders blijft liggen en dat feitelijke contacten bovendien mogelijk zijn zonder dat er een juridische relatie bestaat. Ik ben het echter met Schmidt eens: zolang er niet gebleken is van een duidelijke reden om de juridische banden definitief te verbreken, kunnen zij beter in stand blijven.¹⁸⁶ Bovendien ben ik van mening dat als feitelijke contacten blijkbaar mogelijk zijn zonder juridische band, dat dan ook andersom geldt: dus tussen het kind en de mensen die hem (tijdelijk) opvoeden. Het vestigen van familierechtelijke betrekkingen tussen het kind en zijn nieuwe opvoeders is dus blijkbaar geen primair belang voor feitelijk contact.

6.3 Loyaliteit en hechting van een pleegkind

Voor een goed verloop van de pleegzorg, is het van belang dat de ouders aan hun kind kenbaar maken dat zij het goed vinden dat hun kind in een ander gezin woont en opgroeit. Zonder die toestemming van de ouders, leven kinderen vaak tussen twee werelden. Het kind kan immers niet kiezen tussen zijn ouders en zijn pleegouders. De pleegouders dienen ruimte te geven om de ouders een plaats te geven in de beleving van het kind.¹⁸⁷ Van pleegouders wordt verwacht dat zij respect hebben voor de ouders van het kind, zodat het pleegkind niet in een loyaliteitsconflict verstrikt raakt en daarmee de hechting in gevaar wordt gebracht.¹⁸⁸ Wanneer de pleegouders open staan voor de achtergrond en wortels van het kind, zal een kind zich beter aan de pleegouders kunnen hechten.¹⁸⁹ Een pleegkind heeft eens tegen zijn pleegouders gezegd: "Doordat jullie zo goed met mijn familie omgaan, kan ik dicht bij jullie komen".¹⁹⁰ Het hechtingsproces is vanuit het kind gezien buitengewoon belangrijk voor zijn verdere emotionele ontwikkeling. Voor het eerst leert het kind hoe het met anderen om kan gaan en wat van anderen kan worden verwacht. Het kind leert gevoelens te delen, waardoor hij ook zichzelf leert kennen.¹⁹¹

Staan de pleegouders niet open voor de achtergrond van hun pleegkind en hebben de ouders geen duidelijke 'toestemming' gegeven voor de pleegzorg aan het kind, dan weet het kind niet of hij zich in het pleeggezin thuis mag voelen. Kinderen kunnen zich in die situaties deloyaal gaan gedragen naar de ouders of de pleegouders. Daarnaast kunnen zij problematisch gedrag gaan ontwikkelen waarmee ze de pleegouders duidelijk willen maken dat ook zij niet in staat zijn om hen op te voeden. Het kind durft naar zijn eigen ouders toe nauwelijks toe te geven dat ze het in het pleeggezin naar hun zin hebben, omdat zij bang zijn om hun ouders af te vallen.¹⁹²

¹⁸⁶ Schmidt 1996, p. 223.

¹⁸⁷ Robbroeckx & Bastiaensen 2001, p. 55.

¹⁸⁸ Driedonks-Wichman 2001, p. 24.

¹⁸⁹ Bronsgeest 2001, p. 24.

¹⁹⁰ Koch 2003, p. 23.

¹⁹¹ Hoksbergen & Walenkamp 2000, p. 63.

¹⁹² Robbroeckx & Bastiaensen 2001, p. 55.

Er zijn twee vormen van loyaliteit: aangeboren loyaliteit en verworven loyaliteit.¹⁹³ *Aangeboren loyaliteit* is gebaseerd op biologisch erfelijke verwantschap of een bloedband, op een gezamenlijke geschiedenis als familie, op opgebouwde tradities, normen, ongeschreven wetten en wederzijdse rechten en plichten.¹⁹⁴ Daarnaast kan men, volgens systeemtherapeut Wouda, de drang tot primaire loyaliteit aan onze eigen familie ook socio-biologisch beschouwen: "het heeft te maken met veiligheid en met het idee altijd terug te kunnen keren naar het nest van herkomst. Het komt voort uit de aloude wet van de instandhouding van de soort. De bloedband impliceert een zorgband. Alles om te garanderen dat het nageslacht ongestoord kan opgroeien."¹⁹⁵ *Verworven loyaliteit* kan worden opgebouwd met derden, zoals het pleeggezin. Met het pleeggezin kan nooit aangeboren loyaliteit ontstaan. Loyaliteitsgevoelens met de pleegouders kunnen wel even belangrijk zijn of worden dan die met de ouders, naarmate het verblijf in het pleeggezin langer duurt. De band die hierdoor tussen de pleegouders en het kind ontstaat, moet zoveel mogelijk gerespecteerd worden. Door deze band ontstaan er immers gevoelens van saamhorigheid bij zowel het kind als de pleegouders. Daarnaast staat het belang van contact van het kind met het ouderlijk milieu onomstotelijk vast. Daaronder valt ook contact met de broers en/of zussen van het kind. De band tussen kinderen onderling blijkt immers erg belangrijk. In de volgende paragraaf zal ik omschrijven hoe omgang tussen het kind en de ouder kan plaatsvinden. Dit geldt uiteraard ook voor de omgang tussen het kind met zijn broers en/of zussen.

Een studie uit 2003, het REMATCH Project (Risk Evaluation of Models of Assistance through Temporary Children's Holidays), gefinancierd door het Daphne Programme van de Europese Commissie, laat zien wat de gevolgen kunnen zijn voor kinderen die tijdelijk elders worden opgevoed. In het bijzonder sinds de 'kernramp van Tsjernobyl' in 1986, hebben de vrijwillige organisaties in bijna alle landen van de EU zogenaamde 'therapeutische vakanties' georganiseerd voor kinderen die voornamelijk afkomstig zijn uit Oost-Europa. Volgens het Daphne onderzoek zijn er elk jaar tienduizenden 'vakantiekinderen' die aan dergelijke projecten deelnemen. In de meeste gevallen worden zij verzorgd door gezinnen en soms verblijven de kinderen in publieke instellingen. Helaas kleven er risico's aan dit project. In het verleden zijn er zorgen ontstaan om kinderen die reïntegreren in hun oorspronkelijke omgeving (familie of een instelling) na tijdelijke zorg elders en die negatief gedrag ten opzichte van hun ouders vertoonden. Het Daphne onderzoek toont aan dat dergelijk gedrag niet ongewoon is.¹⁹⁶ Het blijkt dat kinderen kunnen vervreemden van hun ouders, wanneer zij tijdelijk niet door hen worden opgevoed. Kinderen uit bijvoorbeeld Oost-Europa wennen zeer snel aan de 'West-Europese standaarden'. Al na zeer korte tijd na hun aankomst in West-Europa, nemen zij geen genoegen meer met bijvoorbeeld water, maar willen zij enkel frisdank drinken.

¹⁹³ Robbroeckx & Bastiaensen 2001, p. 56.

¹⁹⁴ Robbroeckx & Bastiaensen 2001, p. 55.

¹⁹⁵ < www.bndestem.nl/extra/gezondheid/2693362/Het-blijft-toch-je-familie.ece >

¹⁹⁶ Cantwell & UNICEF 2004, p. 5.

Een logisch gevolg daarvan is dat het voor een kind dan moeilijk is om weer terug te keren naar zijn land van herkomst. Voor de duidelijkheid: het betreft hier kinderen die slechts enkele weken in Westerse landen verbleven. Het gevolgen zullen waarschijnlijk nog groter zijn wanneer kinderen misschien wel voor jaren, zoals het geval kan zijn bij internationale pleegzorg, in bijvoorbeeld Nederland verblijven. Het is daarom de vraag of het psychologisch gezien wel in het belang is van het kind om tijdelijk in een Westerse omgeving op te laten groeien. Als ik kijk naar de uitslagen van het Daphne onderzoek, dan lijkt mij dat dit niet het geval is.

6.4 Het recht op omgang tussen een pleegkind en zijn ouders

Het recht van een ouder met gezag op omgang met zijn kind, vloeit voort uit het gezagsrecht.¹⁹⁷ Ook het kind en de ouder die niet met het gezag is belast, hebben recht op omgang met elkaar (art.1:377a lid 1 BW). Voorwaarde daarbij is wel dat er sprake is van een familierechtelijke betrekking tussen het kind en de ouder; er moet sprake zijn van juridisch ouderschap. Anderen dan de juridische ouders hebben het recht om een rechter te verzoeken om een omgangsregeling vast te stellen indien er sprake is van een nauwe persoonlijke betrekking tussen de verzoeker en het kind (art. 1:377 f lid 1 BW).¹⁹⁸ Een kind kan van zijn informele rechtsingang gebruik maken om een omgangsregeling te treffen of te wijzigen. Voorwaarde is daarbij dat het kind twaalf jaar of ouder is. Is het kind jonger dan twaalf jaar, dan geldt als bijkomende voorwaarde dat hij in staat kan worden geacht tot redelijke waardering van zijn belangen (art. 1:377g BW).¹⁹⁹

Na adoptie staan de biologische ouders en het kind niet meer in familierechtelijke betrekking tot elkaar. De rechter kan echter bepalen dat zij toch recht hebben op omgang, indien zij voor de adoptie ook omgang hadden met elkaar (art. 1:229 lid 4 BW).²⁰⁰ Met dit artikel wil de wetgever bereiken dat de feitelijke banden tussen het kind en zijn ouders niet worden verbroken.²⁰¹ Echter, in het geval van interlandelijke adoptie is er in de meeste gevallen geen sprake van omgang tussen het kind en zijn ouders. Als de wetgever bij adoptie al de feitelijke banden in tact wilde laten, dan moet dat naar mijn mening zeker bij internationale pleegzorg het geval zijn. In het geval van internationale pleegzorg blijft de familierechtelijke betrekking tussen de ouders en het kind immers wel bestaan. Ik ben dan ook van mening dat zeker bij internationale pleegzorg er omgang moet plaatsvinden tussen de ouders en het kind. Die omgang dient naar mijn mening te allen tijde plaats te vinden, dus niet alleen onder de voorwaarde dat er sprake was van omgang voordat het kind in het pleeggezin werd geplaatst.

¹⁹⁷ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 444.

¹⁹⁸ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 444.

¹⁹⁹ Van der Linden 2006, p. 49.

²⁰⁰ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 453.

²⁰¹ Van der Linden 2006, p. 49.

Een uitzondering hierop zou enkel kunnen worden gemaakt wanneer omgang ernstig nadeel voor het kind zou opleveren.

De vorm waarin de omgang moet worden gegoten lijkt mij echter een obstakel. Omgang door middel van bezoek kan mogelijk zijn als de landen waar de ouders en het kind verblijven niet te ver uit elkaar liggen. Ik kan me bijvoorbeeld goed voorstellen dat de verwekker van 'Baby Donna' die in België woont, over enkele jaren alsnog een omgangsregeling krijgt met zijn kind dat door pleegouders in Nederland wordt opgevoed.²⁰² Het wordt al lastiger als de ouders en/of het kind langdurig in het vliegtuig moeten zitten om elkaar te kunnen zien. Bovendien: wie dient de kosten die daarmee gepaard gaan te betalen? Ik denk niet dat de Nederlandse overheid (volledig) deze kosten zal willen vergoeden. Schriftelijk en telefonisch contact zal dan ook makkelijker en goedkoper zijn, maar dat is ook afhankelijk van het land waar de ouders wonen. Niet in alle landen is immers telecommunicatie en/of mail mogelijk. En ook daarbij geldt: wie dient de kosten te betalen? Omgang door middel van briefuitwisseling lijkt dan de meest geschikte optie. Ik denk dat per geval zal moeten worden bekeken welke vorm van omgang de juiste is. De vorm lijkt mij ook niet het belangrijkste, het gaat er vooral om dat er omgang plaatsvindt. De frequentie waarin de omgang plaatsvindt is tevens van belang. Indien er immers niet vaak genoeg sprake is van omgang, zal het kind alsnog van zijn ouders vervreemd raken. Het lijkt mij dan ook wenselijk dat de rechter een omgangsregeling vaststelt. De vraag is echter, kan de omgang, en zo ja hoe, worden geëffectueerd? Het EHRM heeft, in bijvoorbeeld 2000,²⁰³ bepaald dat staten, naast de primaire verantwoordelijkheid van de ouders, verplicht zijn om maatregelen te treffen om de medewerking aan omgangsregelingen te bevorderen.²⁰⁴ De wetgever heeft er niet voor gekozen om sancties in het leven te roepen indien de (pleeg)ouders zich niet houden aan de omgangsregeling.²⁰⁵ Er zijn verschillende manieren om de omgang te effectueren: dwangsom, lijfswang, afgifte met de sterke arm, aanwijzen van een bijzondere curator, ondertoezichtstelling, (dreigen met) gezagswijziging, omgangsbemiddeling en/of omgangsbegeleiding en berusting.²⁰⁶ Echter, lang niet al deze effectueringsmaatregelen zullen bij het niet-nakomen van een omgangsregeling in het geval van internationale pleegzorg effectief zijn. Het is bijvoorbeeld moeilijk om de ouders een dwangsom op te leggen die zij niet kunnen betalen. Men zegt ook wel: "van een kale kip kun je niet plukken". Daarnaast dient men bij de effectuering rekening te houden met de regels van het internationale privaatrecht, waar ik verder in deze scriptie niet op in zal gaan. Prioriteit bij de vraag of de omgang moet worden afgedwongen is altijd het belang van het kind.²⁰⁷ In het geval van internationale pleegzorg is het juist in zijn belang dat er omgang tussen hem en zijn ouders plaatsvindt.

²⁰² Rb. Utrecht 7 mei 2008, *LJN* BD1068.

²⁰³ EHRM 19 september 2000, *appl. no.* 32346/96, (*Glaser tegen het Verenigd Koninkrijk*).

²⁰⁴ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 462.

²⁰⁵ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 463.

²⁰⁶ Heeffe 2001, p. 74-78.

²⁰⁷ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 463.

De reden daarvan is, nogmaals, dat het doel van internationale pleegzorg is om het contact tussen het kind en zijn ouders te behouden. Indien omgang echt niet mogelijk is, dan dienen de pleegouders de ouders te informeren en te consulteren (te raadplegen) ten aanzien van het kind. Echter, dit lijkt mij niet aan de orde. Als er immers geen sprake kan zijn van (schriftelijke) omgang, dan zal informatie en consultatie ook niet mogelijk zijn, omdat daar blijkbaar de middelen die daarvoor nodig zijn, ontbreken.

Wat betreft het contact tussen de ouders en het kind kan een voorbeeld worden genomen aan Engeland waar potentiële adoptiefouders bij nationale adoptie pas een kind mogen adopteren als ze voor de rechter hebben verklaard dat ze contact met de ouders zullen toestaan. Er kan ook een voorbeeld worden genomen aan de regelgeving van Roemenië, waarin is bepaald dat er verplicht contact moet zijn met de eerste opvoeders van het kind.²⁰⁸

6.5 Conclusie

Omgang tussen het kind en zijn ouders is zeer belangrijk bij internationale pleegzorg, omdat internationale pleegzorg als doel heeft om het contact tussen het kind en zijn ouders in stand te houden. Het recht op status- en afstammingsinformatie vloeit voort uit de artt. 7, 8, 9 en 18 IVRK en titel 15 boek 1 BW. Er zijn zowel maatschappelijke als juridische aspecten waardoor het van belang is dat een kind wordt geïnformeerd over zijn afkomst.²⁰⁹ Het behoud van de banden tussen het kind en zijn familie is vooral van belang in internationale gevallen, omdat het dan naast de band met de oorspronkelijke familie, ook gaat om de band met het land en de cultuur van herkomst.²¹⁰ Zolang er dus niet gebleken is van een duidelijke reden om de juridische banden definitief te verbreken, kunnen zij beter in stand blijven.²¹¹

Een probleem is dat uit het Daphne onderzoek is gebleken dat kinderen kunnen vervreemden van hun ouders, wanneer zij tijdelijk niet door hen worden opgevoed. Een tweede probleem is dat een geschikte vorm waarin omgang tussen het kind en zijn ouders in het geval van internationale pleegzorg kan worden gegoten, moeilijk te vinden is vanwege onder andere kosten, afstand en (het gebrek aan) communicatiemiddelen. Prioriteit bij de vraag of de omgang moet worden afgedwongen is altijd het belang van het kind.²¹²

²⁰⁸ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 71.

²⁰⁹ Van Raak-Kuiper & Vlaardingebroek 2006, p. 13.

²¹⁰ Schmidt 1996, p. 223.

²¹¹ Schmidt 1996, p. 223.

²¹² Vlaardingebroek e.a. 2008, p. 463.

7. Conclusie en aanbevelingen

7.1 Inleiding

Uit hetgeen in de hoofdstukken twee tot en met zes van deze scriptie is beschreven, kan een conclusie worden getrokken. Deze conclusie wordt beschreven in paragraaf 7.2. Vervolgens worden in paragraaf 7.3 de aanbevelingen beschreven die ik heb geformuleerd naar aanleiding van de conclusie.

7.2 Conclusie

Pleegzorg is een onderwerp dat in de literatuur steeds meer aandacht krijgt. Men vraagt zich steeds vaker af of het wel zo vanzelfsprekend is om voor adoptie te kiezen als het gaat om het 'helpen' van een kind dat afkomstig is uit een ander land. Want help je een kind wel echt door de banden met zijn familie te volledig verbreken? Ik ben van mening dat dit niet het geval is. Een alternatief voor sterke adoptie zou zwakke adoptie kunnen zijn, omdat daarbij de banden tussen het kind en zijn biologische ouders niet worden verbroken. Bovendien zijn de argumenten die er destijds voor pleitten om sterke adoptie in Nederland in te voeren, verouderd. In plaats van (zwakke) adoptie zou men ook kunnen kiezen voor internationale pleegzorg. Het grote voordeel van internationale pleegzorg is immers dat het kind contact houdt met zijn familie, ook al wordt hij (tijdelijk) niet door hen opgevoed. Echter, ook aan internationale pleegzorg zitten verschillende, zowel juridische als niet-juridische, 'haken en ogen'. Het grootste juridische probleem is dat de pleegouders geen gezag hebben over het pleegkind dat zij opvoeden. Dit heeft tot gevolg dat zij voor alle beslissingen toestemming moeten vragen aan de biologische ouders van het kind, dus ook bij het inschrijven van het kind bij bijvoorbeeld een sportvereniging. Dit probleem kan worden opgelost door de pleegouders tijdelijk met de voogdij, en daarmee met het gezag, over het internationale pleegkind te belasten. Maar men weet vaak niet van tevoren hoe lang het kind bij de pleegouders blijft. Het zou dan een oplossing kunnen zijn om de pleegouders een jaar met het gezag te belasten en dat, indien nodig, na elk jaar te verlengen. Echter, dat bevordert de gewenste stabiliteit en continuïteit niet.

Zoals eerder beschreven behoudt het kind bij internationale pleegzorg het contact met zijn biologische familie, zodat de band tussen hen blijft bestaan. Het kind zal immers uiteindelijk weer terug gaan naar zijn biologische familie. Het is belangrijk dat kinderen weten waar hun roots ligt. Hij heeft er niet alleen recht op om het te weten, het kan ook medisch van belang zijn. Bovendien kan het niet weten wie de ouders zijn, bij het kind leiden tot identiteitsproblemen. Tot op heden is er nog niet van een duidelijke reden gebleken om de juridische banden tussen het kind en zijn ouders te verbreken, zodat zij beter in stand kunnen blijven.

Het probleem dat daarbij speelt is dat uit het Daphne onderzoek is gebleken dat kinderen kunnen vervreemden van hun ouders, wanneer zij tijdelijk niet door hen worden opgevoed. Kinderen uit andere delen van Europa wennen snel aan de 'Westerse' standaarden. Dit maakt het voor een kind moeilijk om terug te keren naar zijn land van herkomst. Naarmate het kind langer in een Westers land opgroeit, hoe moeilijker dit wordt. Het belang van omgang en contact wordt door de uitslagen van het Daphne onderzoek versterkt. De vorm waarin de omgang moet plaatsvinden is echter erg lastig. Grote afstanden maken het moeilijk voor het kind en zijn ouders om elkaar te bezoeken. Ook telecommunicatie en/of internet zal niet in alle landen mogelijk zijn, wat het houden van contact extra lastig maakt.

De centrale vraagstelling van deze scriptie luidde: is internationale pleegzorg een zinvol alternatief voor interlandelijke adoptie, gelet op het belang van het kind? Uit het bovenstaande kan ik concluderen dat internationale pleegzorg geen zinvol alternatief is voor interlandelijke adoptie. Hoewel internationale pleegzorg meer in het belang van het kind kan zijn dan interlandelijke adoptie, met name vanwege het behoud van de banden tussen het kind en zijn ouders, zitten er te veel 'haken en ogen' aan internationale pleegzorg. De grootste problemen zijn daarbij (het gebrek aan) gezag over het pleegkind en het feit dat kinderen snel van hun ouders kunnen vervreemden als zij niet door hen worden opgevoed.

7.3 Aanbevelingen

Op basis van hetgeen ik in deze scriptie heb beschreven en de conclusie die ik heb getrokken (zie paragraaf 7.2), heb ik met betrekking tot internationale pleegzorg de volgende aanbevelingen geformuleerd:

1. Internationale pleegzorg blijkt op de lange termijn niet in het belang van het kind. Hoe goed ik het idee ook vind om een kind gedurende zijn opvoeding en verzorging elders, contact te laten houden met zijn ouders, dit lijkt praktisch niet uitvoerbaar. Een kind raakt uiteindelijk toch vervreemd van zijn ouders aangezien de afstand en het (gebrek aan) communicatiemiddelen het moeilijk maken om contact te houden. Ik zie internationale pleegzorg enkel als oplossing als een kind een operatie moet ondergaan dat niet in het land van herkomst kan plaatsvinden. Stel, een kind komt enkele weken of maanden naar Nederland om een operatie te ondergaan en daarvan te herstellen. In dat geval lijkt internationale pleegzorg een goede oplossing. Het kind wordt dan immers (liefdevol) opgevangen door een familie die hem tijdelijk verzorgd. Echter, het probleem van vervreemding blijft.

2. Mocht er toch een vorm van internationale pleegzorg worden ontwikkeld waarbij het kind voor langere tijd bij een pleeggezin in het buitenland verblijft, dan dienen de pleegouders tijdelijk met het gezag over het kind te worden belast, in de vorm van voogdij. Dit maakt de dagelijkse opvoeding en verzorging immers veel gemakkelijker. Een valkuil waar rekening mee moet worden gehouden, is dat internationale pleegzorg niet als sluipteg wordt gebruikt om de WOBKA of de te ontduiken. Het kan niet zo zijn dat een echtpaar dat niet voor adoptie in aanmerking komt, wel een kind in het kader van internationale pleegzorg kan opvoeden vanaf de babytijd tot de meerderjarigheid van het kind. Er zijn nog geen regels vastgelegd voor het screenen van pleeggezinnen die een kind dat afkomstig is uit het buitenland willen opvoeden en verzorgen. Bovendien, als een buitenlands kind bij de gemeente wordt ingeschreven, zal dat niet aan de Raad voor de Kinderbescherming worden doorgegeven, zei mr. E. Haffmans van het landelijk Bureau van de Raad voor de Kinderbescherming in een telefoongesprek. Deze valkuil zou ondervangen kunnen worden door de pleegouders het gezag voor een termijn van één jaar te geven. Na elk jaar kan het gezag, indien nodig, worden verlengd. Hiermee wordt ook tegemoet gekomen aan de het gevoel van de ouders dat hun ouderschap wordt aangetast door de ontneming van het gezag.

Waar men ook rekening mee moet houden, is dat er door internationale pleegzorg minder kinderen voor adoptie in aanmerking komen terwijl er nog steeds potentiële adoptiefouders zijn met een kinderwens. Het gevaar daarvan is dat vanuit die situatie er wereldwijd een behoorlijke vraag naar adoptiekinderen ontstaat. En die vraag creëert ook zijn eigen aanbod, wat gevaarlijke situaties kan veroorzaken.²¹³ Elke vorm van kinderhandel dient voorkomen te worden.

3. Gebleken is dat adoptie vaak wordt gebruikt om aan de kinderwens van de adoptiefouders te voldoen. Met internationale pleegzorg wordt aan deze kinderwens niet voldaan. Willen adoptiefouders een kind echt helpen en voldoen aan hun kinderwens, dan zouden zij moeten emigreren naar het land van herkomst van het kind. Zij zouden het kind daar kunnen adopteren en kunnen laten opgroeien met zijn familie in de buurt. Dit sluit aan bij art. 4 sub b Haags Adoptieverdrag dat bepaalt dat adoptie in het land van herkomst de voorkeur heeft. Ik ben me er overigens wel van bewust dat er maar zeer weinig adoptiefouders zullen zijn die dit ook daadwerkelijk zouden willen doen.

²¹³ Hut 2007, p. 12.

4. Hulp aan kinderen en hun ouders bieden in het land van herkomst is een zeer goede oplossing om een kind onder goede omstandigheden te kunnen laten opgroeien in zijn geboorteland. Een kind dient zo veel mogelijk in het eigen land (in gezinsverband) worden opgevangen²¹⁴, zoals blijkt uit het uitgangspunt van het Haags Adoptieverdrag en het IVRK (het subsidiariteitsbeginsel)²¹⁵. Aan het belang van de eigen identiteit van een kind wordt hiermee tegemoet gekomen²¹⁶. Het land van herkomst maakt immers onderdeel uit van de identiteit van een persoon. Als een kind door omstandigheden niet in staat is om op te groeien in het eigen gezin is het belangrijk dat zoveel mogelijk van die oorspronkelijke omgeving bewaard blijft.²¹⁷ Een adoptiefkind uit Sri Lanka heeft in 2006 gezegd: "Ik denk dat het heel belangrijk is dat het kind bij of, als dat niet mogelijk is, in de buurt van zijn familie opgroeit. Dan blijft er contact mogelijk tussen het kind en zijn familie. Familie heeft dezelfde genen, dezelfde uiterlijke kenmerken. Een kind vindt hierin herkenning en erkenning. Dat is voor een kind heel belangrijk."²¹⁸ Het gebrek aan geld speelt volgens Van Sloten vaak een rol als het gaat om mogelijkheden van ouders om hun kinderen zelf op te voeden.²¹⁹ Als je als ouder arm bent, weegt het vooruitzicht van materiële rijkdom zwaar. Als anderen dat aan je kind kunnen geven, dan is de verleiding groot om die kans aan je kind te bieden en te kiezen voor interlandelijke adoptie. Een andere factor die een rol speelt is dat de interlandelijke adoptie economisch van belang; het levert een land geld op.²²⁰

Aangezien Nederland eerder genoemde verdragen heeft ondertekend, dient zij mee te werken aan lokale opvang. Dit kan zij doen door het geld dat Nederland elk jaar uitgeeft aan adopties van kinderen die naar Nederland komen, voor een groot deel te gaan besteden aan hulp aan landen waar de adoptiekinderen vandaan komen. Het geld zou besteed kunnen worden om de betreffende landen te helpen om zijn eigen systeem van jeugdzorg op orde te brengen.²²¹ In Nederland hebben we een duidelijk beleid als het om Nederlandse kinderen gaat: ze moeten opgroeien bij hun ouders. Is dat niet mogelijk, dan moet de periode dat ze uit huis zijn zo kort mogelijk zijn. Nederland zou dit standpunt ook moeten doortrekken naar andere landen.²²² Dat Nederlandse kinderen door adoptiefouders uit het buitenland zouden worden geadopteerd, zouden we niet willen. Het is toch een vorm van schaamte.

²¹⁴ Hut 2008, p. 13.

²¹⁵ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 21.

²¹⁶ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 71.

²¹⁷ Van Lent 2006, p. 24.

²¹⁸ Van Lent 2006, p. 26.

²¹⁹ Waanders 2004b, p. 17.

²²⁰ Waanders 2004b, p. 18.

²²¹ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 21.

²²² Waanders 2004b, p. 18.

Het is eigenlijk vreemd dat we de normen die we in Nederland hanteren voordat er tot uithuisplaatsing wordt overgegaan niet hanteren voor adoptiekinderen.²²³

Naast financiële middelen dienen de landen ook op andere manieren te worden ondersteund om ervoor te zorgen dat het kind bij zijn eigen ouders kan opgroeien. Het is daarbij overigens niet de bedoeling om de cultuur in een land te veranderen.²²⁴ De Nederlandse bevolking zou kunnen worden gestimuleerd om een soort pleegouders op afstand te worden: zij zorgen mede voor de financiële middelen, maar de pleegzorg zelf wordt uitgevoerd door gezinnen in het land waarin het kind woont. Er zou daarbij wel contact kunnen plaatsvinden tussen de pleegouders in Nederland en het kind. Het kind (of degenen die hem opvoeden) zouden de pleegouders in Nederland regelmatig moeten informeren hoe het met het kind gaat. Eventueel zouden de pleegouders in Nederland het kind zelfs kunnen bezoeken, zodat er echt een band met het pleegkind ontstaat. Er moet door de Nederlandse overheid wel een goede controle plaatsvinden, zodat er geen situatie ontstaat als bij de in opspraak geraakte organisatie 'Foster Parents Plan', dat nu 'Plan Nederland' heet. Deze controle zou kunnen plaatsvinden door een onafhankelijk orgaan in de landen waar de zorg wordt uitgevoerd, op te richten. Dit orgaan bevindt zich dan immers dicht bij de lokale zorgverlening, zodat zij er goed op kan toezien dat het geld aan de juiste middelen wordt besteed.

Het grootste voordeel van deze vorm van internationale pleegzorg is dat het kind kan opgroeien zonder dat zijn identiteit in gevaar komt. Deze vorm van opvoeding en verzorging is ook erg geschikt indien er sprake is van een natuurramp, zoals de tsunami in Thailand (2004). Stel dat de ouders van een kind na een dergelijke ramp onvindbaar zijn. Aangenomen wordt dat ze zijn overleden. Om het kind te 'helpen' wordt hij naar West-Europa gebracht om daar te worden geadopteerd. Wat blijkt later: zijn ouders zijn nog in leven! Waarschijnlijk zien ouders en kind elkaar in een dergelijk geval nooit meer, aangezien zij niet van elkaar weten dat ze nog in leven zijn. Als het kind echter in Thailand was opgevangen door pleegouders in de omgeving van de plaats waar de ramp had plaatsgevonden, eventueel samen met andere kinderen die hetzelfde hebben meegemaakt, dan is de kans veel groter dat het kind weer met zijn ouders wordt herenigd en daar dient het accent te liggen. Overigens is opvang in het eigen land niet geheel nieuw. In Afrika is het bijvoorbeeld heel gebruikelijk dat weeskinderen worden opgevoed door de familie, door hun grootmoeders of de gemeenschap waarin ze leven.²²⁵ Een ander mooi voorbeeld is Roemenië. Bij de toetreding van dat land aan de EU, heeft de EU een verbod op interlandelijke adoptie afgedwongen.

²²³ Maartense 2008, p. 12.

²²⁴ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 21.

²²⁵ Hut 2008, p. 13.

Het gevolg is dat er in 2004 al 10.000 pleeggezinnen waren, zodat interlandelijke adoptie niet meer nodig is. Dit komt mede doordat de Roemeense overheid constateerde dat een groeiend aantal kinderen dat door hun ouders tijdelijk in kindertehuizen was ondergebracht, buiten de wens en het medeweten van de ouders naar het buitenland was geadopteerd. Wat ook meespeelde, was dat interlandelijke adoptie regelmatig met corruptie gepaard ging en dat kinderen niet alleen bij adoptiefouders, maar ook op de Roemeense arbeidsmarkt belandden.²²⁶ Onder andere Van Sloten, de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming, Polders (adviseur beleid Raad voor de Kinderbescherming) en Van Egmond (directeur Raad voor de Kinderbescherming) zijn er voorstander van om 'zendende' landen van kinderen te ondersteunen, zodat kinderen in een permanente gezinssituatie in eigen land kunnen opgroeien.²²⁷ De vorm van hulp zoals ik die in deze aanbeveling heb voorgesteld, sluit hierbij aan.

Waar deze vorm van internationale pleegzorg niet in voorziet is de wens van veel adoptiefouders van het daadwerkelijk verzorgen en opvoeden van het kind. Voor de een zal de wetenschap dat het kind met zijn hulp gelukkig opgroeit, voldoende zijn. Het feit dat hij zijn kind niet, althans niet regelmatig, om zich heen kan hebben zal hij voor lief nemen. Voor een ander zal deze vorm van internationale pleegzorg niet voldoende zijn. Mensen die de dagelijkse opvoeding en verzorging op zich willen nemen en een 'echte' ouder willen zijn, zullen toch voor adoptie moeten blijven kiezen. Meuwese van Defence for Children betoogd dat interlandelijke adoptie uiteindelijk zal verdwijnen: "Ik verwacht dat als gevolg van individualisering en internationalisering het definitieve karakter van interlandelijke adoptie wordt opgeheven. Het zal zich ontwikkelen richting internationale pleegzorg, waarbij kinderen na een aantal jaren bij pleegouders in het buitenland gewoond te hebben weer naar het land van herkomst zullen terugkeren."²²⁸ Ik ben niet van mening dat adoptie met de invoering van internationale pleegzorg zal verdwijnen. In het geval van bijvoorbeeld vondelingen kan adoptie als laatste middel een aanvaardbaar alternatief zijn als de mogelijkheid om in eigen land in gezinsverband te kunnen wonen uitzichtloos is.²²⁹

²²⁶ Waanders 2004b, p. 18.

²²⁷ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 72, 73 en 74.

²²⁸ Waanders 2004a, p. 6.

²²⁹ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 74.

Literatuurlijst

Deze lijst bevat zowel aangehaalde als geraadpleegde literatuur ten behoeve van het schrijven van deze scriptie.

Boeken

Detrick 1999

S. Detrick, *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Den Haag: Kluwer Law International 1999.

Hoksbergen & Walenkamp 2000

R. Hoksbergen & H. Walenkamp (red.), *Adoptie: een levenslang dilemma*, Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum 2000.

Koekoek e.a. 2000

A.K. Koekoek e.a. (red.), *de Grondwet*, Deventer: W.E.J. Tjeenk-Willink 2000.

Kooijmans 2002

P.H. Kooijmans, *Internationaal publiekrecht*, Deventer: Kluwer 2002.

Kramer 2005

M. Kramer, *Paraplu voor Pleegouders. In de Juridische praktijk*. Amsterdam: uitgeverij SWP 2005.

Van der Linden 2006

A.P. van der Linden, *Adoptierecht*, Den Haag: SDU uitgevers bv 2006.

Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra 2005

A.P. van der Linden, F.G.A. ten Siethoff & A.E.I.J. Zeijlstra-Rijpstra, *Jeugd en recht*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2005.

Nederlandse Gezinsraad 2002

Nederlandse Gezinsraad, *Pleegzorg en adoptie in Nederland en Engeland. Een rechtsvergelijkend onderzoek*, Den Haag: Nederlandse Gezinsraad 2002.

Punsellie 2006

E.C.C. Punsellie, *Voor een pleegkind met recht een toekomst. Een studie naar de (rechts)positie van (pleeg)ouder en (pleeg)kinderen in geval van langdurige uithuisplaatsing*, Deventer: Kluwer 2006.

Van Raak-Kuiper 2007

J.A.E. Van Raak-Kuiper, *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*, Nijmegen: WLP 2007.

Van Raak-Kuiper & Vlaardingenbroek 2006

J.A.E. van Raak-Kuiper & P. Vlaardingerbroek, *Afstammingsrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2006.

Robbroeckx & Bastiaensen 2001

L. Robbroeckx & P. Bastiaensen, *Feit en f(r)ictie in de pleegzorg* Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum 2001.

Schmidt 1996

G.E. Schmidt, *Sterke en zwakke adopties*, 's-Gravenhage: Stichting T.M.C. Asser Instituut 1996.

Vlaardingerbroek e.a. 2008

Vlaardingerbroek e.a. *Het hedendaagse personen- en familierecht*. Deventer: Kluwer 2008.

Tijdschriftartikelen**Bronsgesest 2001**

W. Bronsgesest, 'De stelling: adoptie vs pleegzorg is als hechting vs. Afstand. Emotionele afstand niet nodig', *Adoptietijdschrift* (4) 2001-2, p. 24.

Driedonks-Wichman 2001

H. Driedonks-Wichman, 'De stelling: adoptie vs pleegzorg is als hechting vs. Afstand. Opvoeden in afstandelijkheid nooit uitgangspunt', *Adoptietijdschrift* (4) 2001-2, p. 24.

Heeffe 2001

U. Heeffe, 'De effectuering van een omgangsregeling', *FJR* (22) 2001, p. 74-80.

Hut 2008

I. Hut, '150 miljoen wezen??', *Wereldkinderen* (februari) 2008, p. 13.

Hut 2007

I. Hut, 'De toekomst van adoptie: internationale competitie of op termijn niet meer nodig?', *Wereldkinderen* (juni) 2007, p. 12-13.

Janssen 1995

I. Janssen, 'De Wet omtrent de overeenkomst inzake geneeskundige behandeling' *AA* (44) 1995, p. 264-273.

Kraaijeveld-Wouters & Vlaardingerbroek 2005

J.G. Kraaijeveld-Wouters & P. Vlaardingerbroek 2005, 'advies inzake (interlandelijke) adoptie: sterk of zwak? Advies van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming', *FJR* (27) 2005, p. 82-84.

Koch 2003

J. Koch, 'De stelling: Wie open adoptie voorstaat, kan net zo goed voor pleegzorg kiezen. Ruimte voor de eigen familie', *Adoptietijdschrift* (6) 2003-2, p. 23.

Van Lent 2006

C. Van Lent, 'Beter af in eigen land? Adoptieouders en geadopteerden over het subsidiariteitsbeginsel', *Adoptietijdschrift* (9) 2006-3, p. 24-26.

Maartense 2008

P. Maartense, 'Pleegzorg in plaats van adoptie', *Perspectief* (16) 2008-4, p. 11-13.

Melenhorst 2006

M. Melenhorst, 'Een naam zegt alles. Namen geven en namen krijgen in de adoptiedriehoek', *Adoptietijdschrift* (9) 2006-1, p. 26-28.

Punselie 2007

E.C.C. Punselie, 'Artsen let op!', *FJR* (29) 2007, p. 133.

Rutten & Saarloos 2007

S.W.E Rutten & K.J. Saarloos, 'De erkenning van de kafala in het IPR en het vreemdelingenrecht', *FJR* (29) 2007, p. 300-309.

Vinke 2005

A. Vinke, 'Engels voorbeeld pleegzorg overnemen', *Perspectief* (13) 2005-2, p. 16.

Vlaardingerbroek 2007

P. Vlaardingerbroek, 'Gescheiden ouders en de geneeskundige behandelingsovereenkomst van hun kind', *EB* 2007-6, p. 115-121.

Waanders 2004a

L. Waanders, 'De toekomst van interlandelijke adoptie. Drie achtergronden, drie visies', *Adoptietijdschrift* (7) 2004-4, p. 6-9.

Waanders 2004b

L. Waanders, 'Blijven pleiten voor pleegzorg en binnenlandse adoptie. Werken in de geest van het Haags Adoptieverdrag', *Adoptietijdschrift* (7) 2004-4, p. 17-19.

Waanders 2006a

L. Waanders, 'Het belang van het kind. Voorkomen dat een oprechte intentie een holle frase wordt', *Adoptietijdschrift* (9) 2006-3, p. 6-9.

Waanders 2006b

L. Waanders, 'Adoptie is geen gezinsvorming. Overheidsbeleid moet terug naar de kern', *Adoptietijdschrift* (9) 2006-4, p. 16-17.

Waanders 2007a

L. Waanders, 'Pleegzorg in plaats van afstand?', *Adoptietijdschrift* (10) 2007-3, p. 16-17.

Waanders 2007b

L. Waanders, 'Kafala: eerbied voor de afkomst', *Adoptietijdschrift* (10) 2007-2, p. 16-17.

Werdmuller 2007

A. Werdmuller, 'Hannemieke Stamperius: zo volledig mogelijk leven', *Adoptietijdschrift* (10) 2007-4, p. 24-26.

Jurisprudentie

- EHRM 24 maart 1988, registratienr. 2/1987/125/176 (*Olsson vs Zweden*).
- EHRM 9 juni 1998, registratienr. 40/1997/824/1030, *FJR* 1998, 214 (*Bronda tegen Italië*).
- EHRM 8 februari 2000, *appl. no.* 34745/97 (*Scott tegen het Verenigd Koninkrijk*).
- EHRM 19 september 2000, *appl. no.* 32346/96 (*Glaser tegen het Verenigd Koninkrijk*).
- EHRM 12 juli 2001, *appl. no.* 25702/94 (*K. en T. tegen Finland*).
- ECRM 10 juli 1975, *appl. no.* 6482/74, D&R 7.
- HR 4 april 2008, *LJN* BC5726.

- Gerechtshof Amsterdam, 16 maart 2000, nr. 439/99, *FJR* 2000, p. 148.
- Gerechtshof Den Bosch 26 november 2002, *LJN* AF2955.
- Rb. Utrecht 5 oktober 2005, *LJN* AU8343.
- Rb. Zutphen 31 juli 2007, nr. 83927 JE RK 07-110, *JPF* p. 695-699 (m.nt. P. Vlaardingerbroek).
- Rb. Maastricht 21 september 2007, nr. 111722/FA RK 06-871, *JPF* 2007, p. 681-683 (m.nt. P. Vlaardingerbroek).
- Rb. Utrecht 7 mei 2008, *LJN* BD1068.

Elektronische bronnen

- Art. 3.2. Vreemdelingencirculaire 2000 met toelichting < www.overheid.nl>
- C. Van der Laan, 'Het blijft toch je familie',
< www.bndestem.nl/extra/gezondheid/2693362/Het-blijft-toch-je-familie.ece >

Rapporten

Cantwell & UNICEF 2004

N. Cantwell & UNICEF, *Background paper. Making Europe and Central Asia Fit for Children. Second Intergovernmental Conference. The Protection of Children Moving across Borders*, Sarajevo: 2004.

Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008

Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie, *Rapport interlandelijke adoptie. Alles van waarde is zinloos*, 2008.

Kamerstuk en aanhangsel handeling

- *Kamerstukken II* 1992/93, 23 207, nr. 3 , p.1 (MvT).
- *Aanhangsel Handelingen II* 2004/05, nr. 527.

Figuren

Het figuur op de omslag is een bewerking van de volgende figuren:

- Wereldbol: < home.deds.nl/~patatjes/taakhotpotatoes/klimaat.htm >
- Gestalten die elkaars hand vasthouden:
< bilingualproject.wikispaces.com/space/showimage/HandHold.gif >